

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, V., Józseftér 10.
hová minden küldemény
intézendő.

ZSIDÓ FELEKEZETI JELLEGŰ
POLITIKAI ÉS SZÉPIRODALMI KÖZLÖNY.
SZERKESZTI: SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:
Egész évre házhoz küldve . 8 frt
Fél évre 4 „
Negyedévre 2 „
Az »IFJUSÁG«-gal együtt
évente két forinttal drágább.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Tartalom:

A csőd. Irta: *Szabolcsi Miksa*. — Pap nélküli temetések. Irta Dr. *Venetianer Lejos*. — Szerkesztői megjegyzés. — Zsidók a szabadságharcban. — Meturgeman. — Hírek. — Hirdetések.
A mellékleten: XXX. Zsoltár. Fordította: *Telekes Béla*. — Magyarázatok az Ötkönyv szakaszaihoz. Irta: Dr. *Jordán Sándor*. — A szentföldi zsidó hitközségek beléletéből. — Eszterka. (Szomorujáték négy felvonásban.) Irta: Dr. *Phillipson Lajos*.

Naptár:

Vasárnap (1898. november 27.) 5659. Kiszlév hó 13-ika. Hétfő 14-ike. Kedd 15-ike. Szerda 16-ika. Csütörtök 17-ike. Péntek 18-ika. Szombat 19-ike. Hetiszidra: *Vajislach*. (Mózes I. könyve 32. fejezete 4. versétől a 36. fejezet végeig.) Haftora: »Chazón Óvadjah kó omar Hassén Elikóm le-Edóm Óbadjah kezdetétől végeig.)

A c s ő d.

Egy nyilatkozat járta be három hét előtt az ujságokat, melyet II. Vilmos német császár a szent városban való tartózkodása alatt feleletül a zsidók tisztelgésére tett volna és melyet, őszintén szólva, eddig meg nem értettünk. A németek uralkodója az egybehangzó összes tudósítások szerint azt felelte volna a zsidóknak Jeruzsálemben, hogy, a »palaestiniai földmivelés emelésére irányított törekvésük — amennyiben az a török birodalom javát czélozza és a szultán szuverenitását mindenképen respektálja, — jóakaró érdeklődésére számíthatnak«. Mit akart ezzel a német császár? A jeruzsálemi zsidók imádkoznak, bujják a szent könyveket és érdeklődnek különösen az öt világrészből számukra érkező alamizsnák iránt, de földmivelésről nem tudnak, sőt ellenségeik az utolsó években az országban támadt zsidó földmivelő gyarmatoknak és a mi a szultán szuverenitásának respektálását illeti, abban a jeruzsálemi zsidók jóval tultesznek a muzelmanokon. Hova czéltott hát a geniális német császár felelete?

Jött aztán egy másik hír, hogy a császár a jeruzsálemi zsidóknak mást mondott, azt t. i. hogy örvend, hogy ott járhat, a hol édes atyja járt és hogy köszöni a szeretetreméltó fogadtatást. De hát akkor kiknek adta a császár a palaestiniai földmivelésre és a szultán szuverenitására vonatkozó teletet? A császárral járt berlini

tudósító szerint ezt a választ II. Vilmos nem is zsidóknak, hanem a templáriusok rendjének adta volna. Nyomban azonban meg is czáfolták a hirt, mert a templáriusokat a császár nem is fogadta. Mi van hát mégis azzal a válaszszal?

Jóval a császár jeruzsálemi látogatása után még egy hír érkezett: *Herzl és négy társa* szintén tisztelgett a német császár előtt Jeruzsálemben. Megerősítette a hirt a cijónisták orgánuma is, de hogy mit felelt nekik a császár, arról mélyen hallgat a cijónista tudósítás. Vajjon miért?

E héten aztán hirt vettünk Jeruzsálemből, mely mindent megmagyaráz. A császár intése és a cijónisták tisztelgése e szerint a mi hirünk szerint *szoros összefüggésben* van egymással. A német uralkodó tényleg megtette ezt a nyilatkozatot, de nem a jeruzsálemi zsidók tisztelgésére, hanem *Herzl beszédére*, kit Vilmos császár *csakugyan fogadott* Jeruzsálemben.

Igy természetesen nagy értelme van II. Vilmos intésének és megértjük azt is, hogy *Herzl* miért nem árulta el eddig, hogy az a császári felelet neki szólott és nem a jeruzsálemi zsidóknak.

A császári felelet megpecsételése a cijónisták csődjének. Oda az utópia, mely vajha sohasem született volna meg néhány phantasta fejében.

Emeljék a palaestiniai földmivelést, szólt a török császár barátja, de a *török birodalom javára és a szultán szuverenitásának teljes respektálása mellett*.

Nincs helye többé az álomnak és az új zsidó álladalom phantasmagoriájának foszlánya sem maradt meg.

A Szentföld kolonizációját mások kezdték; milliókat költöttek, hogy a vallásukért üldözött, szerencsétlen zsidóknak új hazát szerezzenek, új foglalkozást teremtsenek. Rövid 20 év alatt 30 zsidó falu támadt Palaestina pusztaságain, melynek hazájukból kiüldözött új lakói beletanultak a szántás-vetésbe, kertek plántálásába, barmok tenyésztésébe és boldogok voltak, hogy a zsidók iránt mindig toleráns és mindig nagylelkű török szultán hű és odaadó alattvalóivá válhattak. Jobb idők kezdtek derengeni a szerencsétlenekre és Palaestina földjét újból termékenynyé tette az ekevas, mely a Szentföld humusát másfél ezred óta át nem járta. De jött Herzl és jött Nordau és jöttek más rajongók és hirdették a világnak, hogy ez nem jól van így. Nem ér az a kolonizáció fabatkát sem. Újból vissza kell szerezni a zsidóknak hajdani hazájukat; Palaestínát meg kell venni (hazát vásárolni!) a szultántól, helyre kell állítani a hajdani zsidó államot és föl kell ébreszteni újból a *zsidó nemzetiségi eszmét* és akik ehhez hozzá nem járulnak, azokat a zsidóságból kiküszöbölik.

És Herzlhez és Nordauhoz csatlakoztak százan, ezren, nem, százazren; szegények, kiknek a haza nem hazájuk, szerencsétlen emberek, kik idegenek saját otthonukban és a zsidó állam szerzésének eszméje, azaz a politikai cionizmus lavinaként nőtt és lavinaszerű lármával járta be a világot.

És nevelték az álmodat és biztatták az álmodozókat és hadjáratot indítottak mindazok ellen, kik azt mondták: van hazánk, más hazát nem akarunk, más hazát nem szerethetünk. Zsidók vagyunk vallásunkra nézve, de nem vagyunk nemzet és a zsidó nemzetiségi eszme bűn és örület.

Tartottak lármás kongresszusokat és ezer gyűlésben anathemát mondtak a józanokra és szidalmakat szórtak a szegény üldözöttek legnagyobb jóltevőire. Mert nem koloniák kellenek az üldözötteknek, hanem állam, tulajdon zsidó állam.

És jöttek hírek Konstantinápolyból: »Herzl konferált a török császárral«; és jöttek hírek Londonból: »Herzl megnyerte az angol politikai és pénzvilágot a tervének«; és jöttek hírek Berlinből: »A német császár a Szentföldre zarándokol, ott lesz Herzl is és az első lépés a zsidó állam megalakítására meg fog történni« és hozálattak egy bank alakításához Zsidóország megszerzésére.

És jöttek, jötteknek más hírek; olyanok, melyek — fájdalom! — valók voltak, olyanok, melyeket megjósoltunk.

A türelmes török megsokalta a vakmerő agitatót. Tán meg is ijedt. Tán meg is undorodott az iránta tanusított hálátlanságtól épen zsidók részéről. Elég, hogy a szultán megtiltotta a további kolonizációt, valamivel később megtiltotta a zsidók által való földvételest és utóbb megtiltotta már a zsidóknak a letelepedést.

Pétervár, Páris, Róma és Berlin figyelme is a Szentföld felé irányult. Palaestínáért versengés indult meg a hatalmak közt, melyről pár év előtt még csak nem is álmodott, de azért a vaksággal megvert vezérek csak biztatták a híveket és Herzl maga két hónap előtt nyílt gyűlésen nagy dolgokat jelzett, mik már a legközelebb meg fognak történni és mikre újabb százazrek fogják szaporítani a cionisták táborát.

Bizalmát azonban mégis megronthatták az utolsó hetek. Mert csak titokban ment Palaestínába négy alvezérével együtt. *Bülow* államniszteren kívül, ki az audienciát közvetítette és ki a kihallgatásnál jelen volt, nem is tudta senki, ki az az öt idegen frakkos ur Jeruzsálemben.

Csak úgy történhetett, hogy a lapok egyszerűen zsidó deputációról szóltak, Herzl maga meg a világot sem tartotta szükségesnek, hogy kijelentse, hogy a császári nyilatkozat neki szólt, neki és a cionizmusnak.

Mert az a nyilatkozat a zsidó államcsinálók teljes csődjét jelenti; a Herzl-Nordau cég kaphat tán moratoriumot, de bukása föl nem tartó.

Szabolcsi Miksa.

Pap nélküli temetések.

A minap elhunyt Gelléri Miksa temetése ötletéből írom e sorokat, hogy az érdeklődő körök figyelmét olyan állapotok orvoslására hívjam föl, a melyek a legjobb szándék mellett is nagyon alkalmasak, hogy Chillul Hasémre adjanak okot.

Az elhunyt hirlapíró temetéséről megírták az újságok, hogy »lehozták az udvarra a koporsót, melynél a templomi énekkar gyászdalt énekelt, ezután Rákosi Jenő állott a koporsóhoz, hogy elmondja a bucsúztatót«.

Nem tudtam, hogy Gelléri zsidó volt-e, vagy nem, de az a tény, hogy zsidó pap nem volt jelen a temetésen, meggyőzött a felől, hogy a szerencsétlen hirlapíró zsidó szülők gyermeke volt s zsidó temetőbe helyezték örök nyugalomra.

Legtávolabbról sincs szándékomban, hogy az okokat kutassam, melyek folytán a legnagyobb tiszteletre méltó pesti Szent Egylet nem nyújthatott lehetőséget arra, hogy a jelen esetben — midőn a temetés közönségét csupa hirlapírók, tehát a közvélemény, képezte — a rideg szabálytól eltérően, papot is rendeljen ki a temetésre; bizonyára nyomós okok készítették a Szent Egyletet ilyen elhatározásra, s ismerve a bölcs és tapin-

tatos vezetést, vak bizalommal nyugodhatunk meg a határozatban.

De ebből az esetből kifolyólag általánosságban óhajtom felhívni az illetékes körök figyelmét a Budapest területén rendezett zsidó temetésekre, amelyek épenséggel nem alkalmasak arra, hogy a külvilág előtt tiszteletet szerezzenek felekezetünk szertartásai iránt, hogy ápolják saját hiveinkben a felekezethez való ragaszkodást s hogy ébren tartsák legnemesebb intézményeink iránt az érdeklődést.

A zsidóság fejlődése már hazánkban is olyan irányba jutott, hogy előbb-utóbb szükségesnek mutatkozik majd a Szent Egylet és a Hitközség egymás iránti viszonyának alapos megváltoztatása. A Szent Egylet kénytelen eltemetni minden zsidó halottat, akár tagja volt az egyletnek, akár nem, akár van mit megvenni a halotton vagy családján, akár nincs. Mert ne ámítsuk magunkat azzal, amit szép szónoki figurákkal igen meghatóan lehet kifesteni, hogy a Szent Egylet zárt körű testület, melynek tagjává lehetni kell, hogy kitüntetés számába vétessék, s hogy a Szent Egylet a legtisztább, a legönzertlenebb szeretetet műveli, midőn szolgálatot teljesít olyanokkal szemben, kiktől viszontszolgálatot már nem várhat s midőn a legnagyobb áldozatokkal lehetővé teszi, hogy a legszegényebb halott szükölködjék halotti ruha, koporsó, temetőhely, s a vallásszertrátás követelte temetés nélkül. Ez mind valóban szép s szent törekvése legyen minden hitközségi tagnak, hogy a Szent Egylet tagjává is lehessen, hogy teljes erejével hozzá járuljon a szeretet megkivánta áldozatok terhének viseléséhez. Ámde ma, midőn a Szent Egylet tagjai tényleg már nem vesznek részt az elhalt tagtárs holtteste körüli szeretetszolgálatban, midőn már a tagok intelligensebb elemei közül legjobb igyekezettel sem lehet Chevra-Gábbajt fogni, ki személyes részvétellel csak felügyeljen a halottmosdatásra s a temetés egyéb előkészületeire: ily körülmények között a Szent Egylet nem más, mint — sit venia verbo — a hitközség kebelében fennálló temetkezési vállalat, mely tagjait olcsóbban, a körén kívül állókat pedig drágábban temeti el.

De ez természetes és helyes is; a Szent Egylet képtelen volna megfelelni a rendkívül számos szegény halottak iránt való kötelezettségének, ha búsán nem fizetné meg azon halottak temetési költségeit, kik életükben távol álltak ezen magasztos jótékonyági intézménypartolásától. Fizessen, a ki fizetni tud s fizessen annál többet, minél nagyobb temetési pompát kívánnak.

Itt azonban tisztázni kell a kérdést, hogy mit szabad neveznünk zsidó temetési parádénak? Tudjuk jól, hogy szigorúan a törvény és a hagyomány szentelte szokás álláspontjára helyezkedve, a halottmosdatáson, öltöztetésen, koporsón s eltakarításon kívül minden egyéb csak parádé. Egész kórus, vagy félkórus, diszgyászkocsi, két ló, négy ló stb. minden községben parádé számba megy: de egyetlenegy modern berendezésű (vagy mondjuk: kongressusi alapon álló) hitközség sem létezik

a vidéken, hol a papot is csak parádénak vennék a temetésen. A gyászoló család, mely fájdalomában a vallás vigaszára áhítozik, természetesnek találja, hogy kedves halottját a vallásszolgálat képviselője, a pap, kísérvje örök nyugalma helyéhez. A pap jelenléte a temetésen nem okvetlenül tételezi föl a gyászbeszédet is, noha a gyászbeszédnek rendelkezésével történő sok visszaélést csakis — tudtommal egyedül Szegeden divó — azon legideálisabb szokással lehetne megszüntetni, hogy még gyászbeszéd nélkül se létezzék temetés. De annak, hogy egyáltalán pap nélkül temessenek, nem szabadna előfordulnia ott, hol a zsidóságnak érdekében áll a külvilág előtt tiszteletet szerezni szertartásai iránt és főleg ott, ahol magában a zsidóság körében korszerűbb vallásos felfogás uralkodik.

E kettős okot multhatatlanul figyelembe kell vennünk, ha a különben is lazává lett vallásos érzületet szorosabbra akarjuk fogni. Nem mondok ujságot az arravaló utalással, hogy a zsidóság a külvilág jelenlétében lefolyó szertartásainál mindig megtalálta a kellő módot, hogy szertartása formáit a külvilág közfelfogásához alkalmazza, s ha egyébert nem, úgy már a külvilágra való tekintettel sem szabad engedni, hogy ne a község hivatalos papja mondjon el egy imát a halott örök nyugalmaért. De ha mitsem akarnánk a külvilággal törődni, meg kell ezt tennünk magukért a zsidókért, kiknek műveltebb köztudatában a felekezethez erősebb ragaszkodást s a vallásban nagyobb megnyugvást tudunk felkelteni, ha a koporsó mellett, tehát a vallásos érzület legfogékonyabb idején nem holmi énekes művész, hanem az értelmi, erkölcsi és vallásos tekintetben mindenesetre fölötte álló pap képviseli a vallás szolgálatát.

Értem és méltányolom a Szent Egylet eddigi gyakorlatát; legjobb jövedelmi forrásá kiapadna s nem felelhetne meg a szegények halottai iránt úgy, amily magasztosan tányleg megfelel, ha bizonyos fokozatokat nem állapítana meg a temetési pompa kifejtésében. De ne foglalja a papot is a parádé közé; mikor a vallás vigaszával legkönnyebben férközhetni a szivekhez, akkor ne ébreszszük fel azt a tudatot, hogy a vallás öre és tanítója a pap, a legnagyobb parádé, akit fokozatban megelőz, tehát szükségesség tekintetében felülmul a négy ló, meg a két ló, a diszkocsi meg a kopott kócsi, a főkántor, meg a kis kórus. Fordítsuk meg a fokozatot s ne fordulhasson elő olyan temetés, hol pap ne mondana el legalább egy héber imát, vagy azonfelül még egy állandó sablonos magyar búcsuztatót. Ezzel első sorban felekezetünk méltóságának tartozunk s bizony nem csekély mértékben járulnánk ez által az igaz kegyelet fölébresztéséhez, valamint a fájdalom csillapításához a gyászoló család körében.

Fillérrel sem csökkenne ezáltal a Szent Egylet vagy a Hitközség jövedelme, de annál fokozódottabb tisztelettel hajolna meg előtte minden tagja. Nehézségbe talán egyedül a papok elfoglaltsága miatt ütközhetnék e kérdés megoldása, de ismerve a pesti papok ügybuzgalmit

és munkaszeretétet, ha egy rövid téli napon 18—20 esketést el tudnak végezni, ugy bizonyára szívesen vállalnák magukra azt a 2—3 temetést is, miáltal felekezetünk tekintélyét emelnék s igazi emberszeretet művét gyakorolnák.

Ma-holnap égetővé válhatik Budapesten e kérdés megoldása s csakis ugy lehetne elejét venni annak a mindinkább nagyobb méreteket öltő áramlat terjedésének, mely a Szent Egyleteket nem óhajtja többé mint különálló autonom testületeket, hanem a hitközségek adminisztrációjába akarná beleilleszteni.

Dr. Venetianer Lajos.

*

Szerkesztői megjegyzés.

Egyetértünk az igen tisztelt cikkíró urral, fölszólalása *magvát* illetőleg, de nem hallgathatjuk el, hogy különben sok a cikkében a tévedés, a minek oka az, hogy nem ösmeri a pesti viszonyokat és nem ösmeri különösen a hitközség és a szentegylet — vagy nevezzük igazi nevén: a Chevra-Kadisa — közti viszonyt.

A pesti Chevra-Kadisa szegény Gelléri Miksa temetésére nem rendelt ki papot, mert nem *rendelhetett*. A Chevra-Kadisa rendelkezik a temetővel, rendezi a temetést, adja a halottöröket, a hallotti ruhát, a koporsót és a halottas kocsit; végezteti a halotti imákat, a mosdatást, az öltöztetést, kiviteti a halottat a temetőbe, ott újból imádkoztat érette, sirba téteti, ismét imádkoztat, rendezi a vigasztalási menetet (midőn a temetői csarnokban a kísérők két sort képezve, a középben elhaladó gyászolókat vigasztaló imával üdvözlik) és a halottas házban az elhunytért újból imádkoztat. *Ezek* a Chevra-Kadisa föladatai a hallott körül és ezeket végezteti gazdagnál és szegénynél egyaránt.

A papot és a korust a *hitközség* rendeli a temetésre a hátramaradottak *kivánságára*. Kirendeli érdemes, de szegény ember elhunytánál tiszteletből, jómodu halottaknál a meghatározott díjakért. Gelléri Miksa ravatalához a család *körust kért*, és a hitközség készséggel és tekintve az elhunyt érdemeit, tiszteletből ki is rendelte; papot azonban a család *nem kért*, a szabályok szerint tehát a hitközség ki sem rendelhette.

A pesti Chevra-Kadisa (mely, mellesleg megjegyezve, szintén tekintettel Gelléri Miksa érdemeire, a rendestől eltérve, a temetésre *négylovas* halottas kocsit rendelt ki, szintén tiszteletből) rá nem szolgált tehát a szemrehányásra; de nem szolgált rá a hitközség sem azért, hogy a *nem kért* papot a temetésre el nem küldte.

Ennyit magára a fölhozott konkrét esetre vonatkozólag, melynek ötletéből az újpestiek igen tisztelt főrbijja fölszólalását megirta. A cikkíró, ki az itt elmondottakat nem *tudta*, természetesen a legtisztább szándék vezette, de nem tehetjük, hogy meg ne jegyezzük, hogy a többi állításai közül is nem egy a dolgok nem ösmeréséből íródhatott csak meg.

Azt mondja többek közt dr. *Venetianer* ur, hogy annak, hogy temetés pap nélkül meg ne történjék, nem állhatja útját a pesti papok elfoglaltsága. Mert ha egy rövid téli napon el tudnak végezni 18—20 esketést, bizonyára szívesen vállalnának magukra azt a két 2—3 temetést is.

Hát ez nagy tévedés.

Az esketések száma nem csak, hogy felül nem mulja a haláleseteket, de azoknak még csak felényire sem emelkedik. A hitközség mult évi jelentése például kimutat 930 esketést, míg a Chevra-Kadisának ugyancsak multévi jelentése 2294 halálesetről számol be. A kérdés tehát korántsem olyan egyszerű, hogy pusztán a papok buzgalomával lehessen azt megoldani.

Nem 2—3 temetésről van itt szó, hanem, (mint-hogy szombaton és első ünnepnapon nem temetnek) körülbelül 8 temetés esik minden napra.

A pesti viszonyok nem ösmerésére vall tisztelt cikkírónak az az állítása is, hogy ma már a Chevra-Kadisa »nem más, mint a hitközség kebelében fönnálló temetkezési vállalat, mely tagjait olcsóbban, a körén kívül állókat pedig drágábban temeti el.«

A jellemzés, azt hisszük, más Chevra-Kadisára sem illik, a *pesti* Chevra-Kadisa-ról illet állítani, plane könnyelműség.

A pesti Chevra-Kadisa először teljesen autonom testület; annyira autonom, hogy *külön intézetet* is fönn tart: az Aggok-házát, melyre pl. a mult évben 14.812 frtot költött, mire csak 3513 frtnyi adományokat kapott, ugy, hogy 11.289 frtot a magából fedezett.

Másodszor, mint ez az adat is mutatja, a pesti Chevra-Kadisa (és ez áll minden más Chevra-Kadisáról is) távolról sem »temetkezési vállalat, mely tagjait olcsóbban, a körén kívül állókat pedig drágábban temeti el.« A Chevra-Kadisa, épen megfordítva, tagjaitól szedi a pénzekeket, hogy a körén kívül álló szegény halottakat ingyen és tisztességesen temettethesse el.

Ime az adatok.

A mult évben temetett halottak közül csak 773-ért fizették meg a szabályszerű díjakat; 289-ért a díjak felét, harmadát, ötödét és még kisebb hányadát fizették, míg 1272-ért, minthogy hozzátartozóik, szegények, *semmit sem fizettek*.

Tessék csak figyelni: 1272. A Chevra-Kadisa tagjai és hozzátartozói közül ugyancsak a mult évben 122, ird *egyszázhuszonketten* haltak el.

És a Chevra-Kadisa nem áll meg a temetkezéseknél. Mint említettük, fönn tart egy aggok házát, melyben munkaképtelen, becsületes de szegény aggok és aggnők találnak menhelyet életök alkonyán. Hogy milyen az a menhely és hogy milyen benne a tisztos öregek ellátása, mutatja az a tény, hogy az intézet, mint már említettük, 14.812 frtjába került a Chevra-Kadisának, pedig az aggok-házának a mult évben mindössze 46 lakója volt.

Ugyancsak a pesti Chevra-Kadisa évi 20.000, mond *huszezer* frttal járul a hitközség kórházának fönn tartá-

sához, míg az új Bródy-Adel gyermekkórház fenntartásához a múlt esztendőben évi 5000 frtot ajánlott föl. Gondoskodik tehát a pesti Chevra-Kadisa nemcsak a halottak temetéséről, de betegek gyógyításáról is.

És gondoskodik szegények és szükölködők segélyezéséről is. A múlt évben erre a célra 27.384 frtot költött, bele nem számítva azokat a kisebb-nagyobb összegeket, miket különféle jótékony intézeteknek (»Stefánia« gyermekkórház, Gleichenbergi szegény betegek menháza, a vakok orsz. intézete s több hasonlócélú intézetnek) juttatott.

Bocsánat tehát, tisztelt cikkíró ur! a pesti Chevra-Kadisa valamivel több, mint »temetkezési vállalat, mely tagjait olcsóbban, a körén kívül állókat pedig drágábban temeti.«

És mert ez így van, roppant kár volna, ha teljesülne a tisztelt cikkíró urnak az a kívánsága, hogy a Chevra-Kadisa szünnék meg mint külön autonóm testület és olvadna be a hitközség adminisztrációjába. Kár volna nemcsak a jótékonyág szempontjából, mely nagyokat szenvedne, de különösen az igen tisztelt cikkíró ur előtt mértékadó, másik szempontból is: a *vallásos konzervativismus* szempontjából.

Hogy milyen fontos szerep jutott a zsidó vallásos életben a Chevra-Kadisának, az összes zsidó intézmények eme legkonzervatívabbjének és eme egyik legrégebbjének, azt részünkről az újpestiek hitbuzgó fiatal főrabbiának magyarázni fölőleges. A Chevra-Kadisa a pietás tüzhelye, a szeretet otthona, a hit vára; a Chevra-Kadisa a zsidóság *lezsidóbb* intézménye, mely sok helyen (nálunk is) régebb magánál a hitközségnél is. Mert a szegényeket segíteni, a betegeket ápolni, a halottakat eltakarni és értök imádkozni: erre szövetkezhettek, ha csak egynehányan voltak is együtt, míg községet csak 10 felnőtt férfi alkothattott. A legigazibb zsidó érzés viszi a hívót a Chevra-Kadisa felvételi csarnokába és ha pénzt oda is adta, gazdagabban tér haza, tudván, hogy hozzátartozik immár ahhoz a testülethez, mely oly méltóan viseli a »szent« nevezetet. Erősödik ezen hite, javul a szive, nemesbül, megtér és jó ideig megelegettnék, sőt boldognak tudja magát, hogy áldozott ama igaz zsidó oltáron, melynek hármasszlopa a hit, a testvériség, a szeretet. Erősítsük, tisztelendő ur, ezt a szentélyt, de mentsen Isten, hogy földönteni igyekezzük.

Ha mindezeknél fogva tévesnek is kell kijelentünk az igen tisztelt cikkíró urnak egyik-másik állítását és ezekre alapított következtetéseket, — teljesen egyetértünk véle a főpontot illetőleg, hogy t. i. ideje volna és különösen a pesti hitközség területén, hogy a temetéseknek *nagyobb vallásos jelleget* adjanak, hogy temetés ne muljon, melyen erre a célra kiküldött pap legalább rövid egy kis imát ne mondana el, egy pár bucsuztató szót ne intézne a koporsóban lévőhöz és vigasztalót a hátramaradottakhoz.

Nem kívánja ezt semmiféle szabvány, de megte-remtik a szükségét a viszonyok: az általános elvállaltalanodás, a hitől való mindinkább mutatózó eltávolodás.

Kemecsen, Huszton és Hajdu-Nánáson nincs erre szükség. A hívó gyakran keresi föl Isten házát és a maga és családja körében sem idegen az Isten. Imaszó hallik reggel és este, minden étkezés előtt és után és minden órában. Az ilyen községekben a pap tényleg nem más, mint a hivek közt legtöbbet tudó, ki fölmerülő kétes rituális kérdésekben a döntő szót mondja. Pesten és még oly sok más községben sokkal nagyobb, sokkal szentebb föladatai vannak a zsidó papnak: *élesíteni* az elalvó, vagy *meggyújtani* a már elaludt hitet; bevinni Istent a családokba, be az emberek szívébe.

Vigyék be a hitet a házba, mikor a szív legfogékonyabb annak a befogadására, de nem csak hogy fogékony, sőt valósággal szüksége van a vallás gyógyító, erősítő, biztató szavaira. A sebzett szív, a drága emberét vesztett ember, ó, be hálás a vallás vigasztalásáért, szívet-lelket megnyugtató szent igéiért.

Olyan lágy a szív, olyan könnyen csordul ki a köny, a fájdalomtól megtört erős, daczos ember úgy meg-görnyed, hogy leborul ilyenkor Istene előtt, — ha megmutatják neki. Sokan vágyva-vágnak ilyenkor valami után, mi lelküket fölmagasztalná, de nem látnak senkit, csak profizionátus halottöröket, kik a kiterített drága embert fölkapják, a sirra előkészítik és sietve elviszik. Hadd jöjjön ilyenkor a pap, a vallás fölkenetje, küldötte, hordozója; hadd szóljon Istenről, végtelen kegyelméről; hadd idézze magát az isteni ígét; hadd csepegtessen irt a nyílt sebbe; hadd szóljon a halál utáni életről, föltámadásról és egyáltalában a hitnek boldogító, magasztos, szent eszméjéről. Hadd szóljon az elhunyt nevében a hátramaradottakhoz és siratói nevében a koporsóban nyugovóhoz. Hadd fűződjék újból a kötelék a zsidó ház és a zsidó vallás közt. A jó embereket kikkel együtt örvendtünk, könnyebben felejtjük el ám, azoknál, kik téroskadni nem engedtek, kik szerencsétlenségünkben támaszunk voltak, pedig hányan vannak, kik Isten ígét csupán csak esküvésükkor halották.

Jelenjen meg pap, imádkozzék, bucsuztasson, vigasztaljon és hirdesse a Mindenható lelketüdítő ígét *minden* temetésen.

És megkötik újból a szövetséget Izrael vallásával a koporsó előtt.

De hogy győzzék ezt a hitközségi papok? Évi 2300 temetést és még többet? —

Ezen könnyen segíthet a hitközség.

Hittanárai között van 10 végzett rabbi; és ha ezeket nem akarná igénybe venni a hitközség, ott a szeminárium felső tanfolyama. A növendékek örömet vállalkoznak ilyen szent misszióra és tanáraik nem fogják ebben akadályozni.

És vannak állandóan csak nem rég végzett, de állást még nem nyert fiatal rabbik: bizza meg a hitközség ezeket.

Vannak tehát hitközségi papok, és vannak papok a hittanári karban, és vannak állás nélküli papok, és vannak szemináriumi növendékek: a hitközségnek csak választania kell.

Sz. M.

M e t u r g e m a n .

(Szerkesztői üzenetek.)

Több hitközség kérdésére. A kapott értesítések-ből itélve, a hitközségek Ő felségéért, atyai jósa, bölcs királyunkért az imát nem egy és ugyanazon időben fogják elmondani. Több községben deczember 2-án, a péntek esteli istentisztelet előtt fognak áldásért fohászolni a legnemesebb és a legigazságosabb uralkodó szentelt fejére, míg más községekben csak a szombati istentisztelet alatt küldik majd fohászukat a világ alkotójához, nemzetek és fejedelmek örökké való bírójához, hogy védje, áldja, boldogítsa hódolattal szeretett, fölönt királyunkat, *I. Ferencz Józsefet*, kinek uralkodása alatt lett nagygyá a magyar nemzet és kinek csak királyi beleegyezése mellett nyerhettek teljes jogegyenlőséget ebben a hazában az Izrael hitét valló magyarok is.

Dr. B. S. Budapesten. Az az önök talmudtudósa a talmudot még csak nem is látta. A talmud *nem törvénykönyv* és az természeténél fogva nem is lehet. Könyv, melyben a tárgyalt kérdéseket illetőleg a *legellentétebb véleményeket találjuk*, törvénykönyvnek hogy volna mondható. A talmud nem más, mint gyűjteménye a vitáknak, előadásoknak, tanításoknak és megjegyzéseknek, miket 900 esztendőn által a palaestiniái és babyloniai főiskolákon hallottak és miket az utolsó talmudszerzők, Rabina és Rab-Asi összegyűjtöttek, leírtak és rendeztek. (Azelőtt nem engedték meg a tanult dolgokat leírni, hogy ne csökkenték ez által a biblia szentségét és tanaival a talmudszerzők által tanított dolgokat valahogyan föl ne cseréljék. Ezért is nevezték a Szentírást *írott tannak* [tóra-sebichtab] míg az ezen fölépült traditiót *szájbéli tannak* [tóra-sebaal-pé] hívták. Rabina és Rab-Asi tehát összegyűjtötték és leírták az addig *tanított* (a talmud szó azt jelenti »a tanított«) tradíciót és így kaptuk a babyloniai talmudot 500 körül, míg a kisebb és tartalmánál fogva is szegényebb jeruzsalmi talmudot 100 esztendővel előbb gyűjtötte össze Rabbi Jochannan. A codexek (a Turim, a Jad-Hachazaka és végül a Sulchan-Aruch) csak jóval később támadtak, természetesen a talmud nyomán. A talmud maga tehát nem codex, hanem igenis a codices forrása. Hogy mi már most a talmudban az *ágáda*, erre rögtön rátérünk.

A törvény fejtegetése közben (amit *halachának* neveznek) a mesterben egy mondal, egy kifejezés emlékeket kelt és gondolatokat, mik a törvényt magyarázattól jó távolra esnek. Abba is hagyja a fejtegetést, abba az okoskodást és elandalog a monda viruló mezőségén, hol annyi virág nyit, oly sok remény int. Mesél a mester Istenről, Izraelről, a hajdani dicsőségről, a jövőről és a jövő reményeiről. Rátér e közben más népekre, melyeknek intézményeiről regél, idegen tájakat varázsol hallgatói elé, Izrael jellemét merész képekben rajzolja, miket a hallgatóság megértett, de amik az utókorra nézve talányokat képeznek az ész és találékonyság élesítésére. Ilyen kitérések rendszeren nem soká tartottak, többnyire csak egynehány mondatra szorítkoztak, mire a mester visszatért tárgyára, a törvényt magyarázatra, azaz a *halachára*. Ezek az exkurziók képezik a talmudnak azt a becses részét, melyet *ágádának* (azaz mondaszerűnek) neveznek és mely tele bámulatunkat fölkelő ösmerekekkel, szembnél szebb és merésznél merészebb képekkel, versmagyarázatokkal, szentenciákkal, *czélzásokkal*, allegoriákkal,

mesékkal. Ezek az ágádák a talmudnak csak csekély részét, mintegy tizenötödét képezik, de azért nincs kultúra, nincs nyelv és nincs irodalom, mely belőlök ne meritett volna.

Az új testamentum iratait pl. nem értheti senki sem jobban a talmudban jártas zsidónál. Az ágáda stylusára, az ágáda észjárására, az ágáda képeire és az ágáda hasonlataira ösmert benne minden talmudista (ha ugyan az új testamentumot olvasta), ki egyes kitételeket és mondásokat egyenesen visszafordíthat bizonyos, tőle jól ösmert stereotipikus ágádai fordulatokra. Ne is az ó-testamentummal tessék hát az új testamentumot összehasonlítani, hanem a talmud ágádájával. Az ó-testamentumtól 400 esztendő választotta el Jézust és tanítványait, míg a talmud az ő korokban — nem íródott, de *élt*. Mert a talmud Babyloniában fejeződött ugyan be, de kezdete visszanyul Palesztinába, vissza 400 esztendővel Jézus születését *megelőző* időre. Rabbi volt Jézus és rabbik főtanítványai; mi csoda hát, ha ők is a rabbik nyelvén beszéltek, a rabbik fordulataival éltek.

Meg kell még említenünk azt, hogy a talmud, melynek főalkatrészei a *misna* (a törvény szövege, rendszeren rövid paragrafus alakjában) és a *gemara* (a misna magyarázata és bő fejtegetése) minden megállapodásában a Szentírára igyekszik támaszkodni. Új esetekre, új viszonyokra, mondhatni új világ számára alkotnak törvényt, de azt azért visszavezetik a Szentírára, helyesebben levezetik a szentírásból. Hozzákötik, ha mást nem találnak, egyetlen kifejezéshez, sőt sokszor egyetlen betűhöz. Szellemök összes produkcióit a talmudisták a Szentírára helyezték belé; minden gondolatukról azt állították, hogy benn van a szent könyvekben. És nem csak az, a mit ők gondoltak, hanem az is, mit mások eszeltek ki és nem csak az, mit gondoltak a múltban, hanem a mit gondolni fognak a jövőben egész a világ végeig, mind, mind benn van szerintük az isteni tanban, a Szentírában. A talmud így ezerszeresen oda van erősítve, odaszöve, odaforrasztva a Szentíráshoz, természetes vagy mesterséges, sokszor biz erőszakos eszközökkel is.

»Aminthogy hajó nem járhat víz nélkül, a talmud sem képelhető a Szentírára nélkül.« A talmud a hajó, a közvetítő, az összekötő, de forrása, kiinduló és visszatérő pontja, kezdete, vége, mindene: a Szentírára.

Brassó. Hátrább az agarakkal! annak a germán tudós urnak. Őt év előtt mult 1000 esztendeje, hogy *Szaadiát* »Emunót ve-Deót« című nagy philosophiai munkáját megírta, melyből meritett azóta minden nemzet bölcsészete és mely jó ideig mint a legkiválóbb bölcsészeti munka ragyogott a tudomány egén. Jól tessék megjegyezni: *ezer és öt* esztendővel ezelőtt. A germán aktor még nyers állatbőrben jártak be a teuton őserdőt, ami nem szégyen ugyan, de igenis szégyen, ha német bölcsészeti tanár azt kérdezi: »hát van zsidó irodalom is?«

I. L. B. »Tanácsolom neked — így szólt egyszer a nyírbozdányi »éceszegéber« (tanácsokat osztogató; mert ilyen foglalkozások is voltak hajdan Szabolcsországban) az ő testvére fiához, ki már Pesten járt iskolába. — hogy francziául meg ne tanulj.« — És miért nem? kérdezé a nem épen éleseszű diák — Minek tudják meg a francziák is, — felelt nagy bölcsen a falusi nagybácsi — milyen ostoba fráter vagy te, öcsém. — Ne írjon, az Istenért, még más lapoknak is philosophiai czikkeket, mint ezt kilátásba helyezi. Minek tudják meg más szerkesztőségekben is stb.

D. K. O. Bihar. Elképzelheti, hogy az ellentmondás a két egymás mellé sorolt versben másoknak is feltűnt. A kérdés tehát épenséggel nem fölfedezés. Kielégítő magyarázatot is adtak és nem is egyet. A legegyszerűbb és legfogadhatóbb Jiczchakinak (Rasi) következő magyarázata: Ha olyan kérdést vetett föl a ferde eszű, hogy egyáltalán nem érdemes rá felelni, akkor Salamon királynak ez a tanítása követendő: »ne felelj a balgának balgaságára, nehogy hozzá hasonlónak válj magad is« (Példabeszédek 26, 4) de fölvehet olyan kérdést is, melyre felelned már csak azért is kell, hogy ne gondolja, hogy olyan nagy dolgot kérdeztél, hogy meg sem felelhetsz rá. Ilyenkor a mindjárt utána következő vers tanácsát kövesd: »felelj a balgának balgaságára, különben még bölcsnek hinné magát«. A »Szichat chulin sel talmidé chachamim« című könyvben a következő szellemes magyarázatot olvastunk: Az első vers maga a felelet, mit a bölcs király a balga ostoba kérdésére adni tanácsol. A két vers eszerint (mit a textus igen jól megtűr) így hangzanék:

»Ne felelj a balgának balgaságára, nehogy hozzá hasonlónak válj temagad is«: »*Ezt* feleld a balgának balgaságára, nehogy bölcsnek gondolja magát«. Azaz mondjuk meg a balgának, ha ostoba beszédekkel zaklat, hogy, aki olyan beszédekre felel, az maga is bolond. Mert ha egyszerűen hallgatunk, még azt hiheti, hogy ő a bölcs.

Dr. G. H. Budapest. A rabbijelölt nem tudta, mit rendel a »luach!« Nagy szégyen. Körülbelül olyan szégyen, mint mikor a bankárnak nincsen — aprópénze. A bankár azért lehet nagy gazdag ember és az a másik, ki rendelkezett azzal, mije a bankárnak nem volt: apró pénzzel, lehet azért szánalomra méltó, szegény ember. Rabbijelöltet nem szoktak luachtudománya szerint megítélni.

Nyitrai Dr. Rosenak Lipót, fiatal brémai rabbinak »Die Forschrítte der hebraeischen Sprachwissenschaft« című munkája a német tudós világban is figyelmet keltett. Rosenak különben, (mint a legtöbb jönevű németországi rabbi) magyar származású és testvére dr. Rosenak Miksának, a jeles budapesti sebészorvosnak.

Mélicz. Jagati veló maczati — taam bidbarecha.

Dr. F. J. Cz.-n. Ön konstataulta, hogy a 8 Szófér közül, kik rabbiállásokat töltenek be Magyarországon, (a Szóférek vagy Schreiberek a híres pozsonyi rabbi-dinasztia tagjai) — egyetlenegy sem ment el az érmihályfalvai gyűlésre. Örvendünk ennek mi is, nincs senki ki állíthatná, hogy ehhez szó fér.

Munkács. A felekezeti anyakönyvvezető részéről kiállított születési, hirdetési, esketési, vallási stb. bizonyítványra bélyeg nem szükséges. — Jegyzőjüknek Kiss Mihály úrnak »Hit és Erkölcsstaná«-ból tanulhatnak bizony föl nőttek is, a pozsonyi jesivát végzettek is. Nálunk alig jelent még meg tankönyvnek melyet annyi tudással irtak volna meg. Mint tankönyvnek tán ép ez a hibája. Szerzőnek igaz becsületére válik még, hogy könyvét magyarul írta meg. Munkácsi hitközségi jegyző és hitoktató, ki a hitoktatás céljaira magyar könyvet ír! Hál' Istennek, haladunk.

Pozsony. Levele egy szentírásbeli versről szól, míg a vers maga *Ben Szirá*-ból való! Tessék tudomásul venni, hogy Ben Szira nem tartozik a szent iratok közé. Magára a levélre levélben felelünk.

H i r e k.

— A pesti izr. hitközség választmánya f. hó 23-ikán tartotta alakuló gyűlését. *Kohner* Zsigmond hitközségi elnök meleg szavakban üdvözölte a csaknem teljes számban megjelent választmányt, melyre nagy és szent föladatak várnak a legközelebbi cyclusban. Üdvözölte a választmány két új tagját, *Boschan* Jakabot és *Mandel* Mórt, kik a hitközség körül érdemeket szereztek a multban és kikről, meg van győződve, hogy a jövőben még nagyobb odaadással fogják szolgálni a szent ügyet. Erre megalakult a választmány 5 ügyosztálya, még pedig a következőképen:

Hitközségi elnök: *Kohner* Zsigmond. Elnök-helyettes: *Deutsch* Sámuel.

I. Szertartási ügyosztály. Osztályelnök: *Deutsch* Sámuel előljáró. Osztálytagok: *Bloch* Artúr V., *Boschan* Jakab, *Deutsch* Jakab, dr. *Farkas* Emil, *Fleischl* Sámuel, *Herzmann* Bertalan, *Münz* Sámuel, dr. *Neumann* Armin orsz. képviselő, dr. *Simon* József királyi tanácsos.

II. Oktatási ügyosztály. Osztályelnök: *Schweiger* Márton előljáró. Osztálytagok: dr. *Brüll* Ignác angol konzul, dr. *Friedmann* Bernát, *Gomperz* Károly, dr. *Mezei* Mór orsz. képviselő, dr. *Neumann* Antal, dr. *Stiller* Mór, *Tenczer* Pál, *Kohner* Ágost, dr. *Weinmann* Fülöp kir. tanácsos.

III. Jótékonyági ügyosztály. Osztályelnök: *Adler* Lajos előljáró. Osztálytagok: *Adler* Gyula, báró *Schossberger* Zsigmond, *Ehrlich* Mózes, *Fleischmann* Ede, botfai dr. *Hüvös* József, dr. *Grauer* Vilmos, dr. *Schermann* Adolf, *Mandl* Mór, *Brüll* Ármán.

IV. Pénztári- és számviteli ügyosztály. Osztályelnök: *Baumgarten* Lajos előljáró. Osztálytagok: *iovag* *Adler* Mór, *Kornfeld* Zsigmond, hatvani *Hatvany-Deutsch* Sándor, *Deutsch* Sándor, *Keppich* Lipót, meyeri *Krausz* Lajos, *Mandl* Ignác J., *Pfeifer* Ignác, *Weisz* Berthold orsz. képviselő.

V. Gazdasági ügyosztály. Osztályelnök: *Grünbaum* Miksa előljáró. Osztálytagok: csángóhétfalusi *Baronyi* Benedek, *Bródy* Zsigmond főrendiházi tag, *Breitner* Zsigmond L., *Freund* Vilmos, *Löwy* Mór, *Popper* István, dr. *Schreyer* Jakab, *Wolfner* Lajos, *Sternthal* Adolf.

— Az orsz. magyar izraelita ösztöndíj-egyesület választmánya *Sváb* Károly, főrendi tag elnöke alatt folyó hó 24-ikén közgyűlést tartott. A választmány ez alkalomból közzétette az 1894/96 3 éves ciklusról és a lefolyt 1897. évről szóló jelentést. A halasztás azért vált szükségessé, mert az egyesület érdemes pénztárosa, *Deutsch* Jakab, a fővárosi zsidóság humanitárius tevékenységének ezen egyik legelső rendű tényezője — köztudomásulag — tavaly súlyos beteg volt. A most közzétett jelentés érdekes adatokat tartalmaz. Mindenekelőtt azt emeljük ki belőle, hogy a nemes czélú egyesület, mely alakulása első évében csak 400 frt ösztöndíjat tudott kiosztani, az 1897/8 tanévben már tizenkétszer annyit, 4860 frtot juttatott a felsőbb tanulmányait végző ifjuság támogatására, míg a folyó tanévben már az 5000 frtot is túlhaladja az az összeg, mely ösztöndíjakra lesz fordítható. A beszámoló anyagául szolgáló 4 évben az ösztöndíj-alapítványok száma tizeneggyel gyarapodott. Az új alapítványok a következők: 1. *Sváb* Károly, évi 120 frt járuléka, 2. *Machlup* Adolf hagyatékából 2000 frt, 3. *Brachfeld* Adolf és *Mária* alapítvány 2000 frt néh. *Brachfeld* örökösétől, 4. *Baumgarten* A. Fülöp és *Baumgarten* Fanni alapítvány 2500 frt néh. *Baumgarten* Fülöp hagyatékából, 5. *Sváb* Sándor és *Lujza* alapítvány egyelőre évi 200 frt, néh. *Sváb* Sándor hagyatékából befizeti az alapítványozó

neje, 6. Pollák Jakab ösztöndíj évi 200 frt, 7. Bloch Mózes alapítvány 1900 frt, a rabbiképző tanári kar elnökének tisztelődítől, 8. néh. Taub Salamon alapítványa 3000 frt, 9. Baumgarten Bernát alapítványa 10,000 frt, a nevezett hagyatékából, 10. Leitersdorfer Lipót alapítványa 5000 frt, a nevezett hagyatékából, 11. dr. erényi Ullmann Sándor alapítványa 2000 frt, a nevezett özvegyétől. Alapítványaikat többen kiegészítették: ifj. Schreiber Ignác, kir. tanácsos 500 frttal, Pollák Jakab a dr. Pollák Henrik alapítványt 450 frttal, Neumann Miksa 250 frttal. Eme pótlások azért váltak szükségessé, mert a változott kamatviszonyok folytán az alapítványi tőkéből megállapított ösztöndíjak teljes fedezetet nem nyertek. Remélhető, hogy a még élő alapítványozók, a felsorolt szép példákon buzdulva, szintén kiegészítik a hiányos alapítványokat. Ez annál inkább szükséges, mert az alapítványokon kívül nagyon csekély jövedelmi forrásai vannak az ösztöndíj-egyesületnek. Még az egyesület volt ösztöndíjasai — ha jobb sorsra jutottak is — szórványosan követik csak azt a dicséretes példát, a mit a beszámolásban felőlt ciklusban Crosz Gyula dr., a Bródy Adél kórház főorvosa, Halász Frigyes dr., ügyvéd és Tihanyi Mór dr. szolgáltattak — ámbár ígéretet is tettek, hogy az egyesület érdekeit támogatják. Nem szemrehányás ez, csak memento azoknak, a kik legjobban tudják fölbecsülni, micsoda jótétemény az, ha pályája derekán segítik az arra érdemes főiskolai tanulót. Az ösztöndíj-egyesület vagyona az 1897. év végén 100,474 frt 26 kr-ra rugott, a mi az előző ciklus (1893) végéhez képest 19,386 frt 12 krnyi gyarapodást tüntet fel. A folyó évben még 20,000 frttal növekedett a vagyon, de ez az összeg csak a folyó ciklus végén kerül a tőkeelszámolásba. A névre szóló ösztöndíj-alapítványok száma 36. Alapító tagja 133, rendes tagja 108 van az egyesületnek. A f. hó 24-iki választmányi közgyűlésen az itt ismertetett jelentést tudomásul vették, a fölmentvényt megadták és a tiszti karnak köszönetet szavaztak. A közgyűlés megválasztotta a tisztviselői kart is, mely a következő maradt: elnök: Sváb Károly, főrendiházi tag, elnökhelyettes: Kohn Sámuel dr., rabbi, titkárok: Simon József dr. kir. tan., és Stiller Mór dr. pénztáros: Deutsch Jakab, ellenőr: Müller Vilmos, kir. keresk. tan., választmányi tagok: Adler Lajos, Báron Jónás dr., Baumgarten Antal dr., Bloch Mózes, rektor, Chorin Ferencz dr., orsz. képvis., Deutsch Sámuel, Deutsch Sándor, Ehrenhaft Rezső dr., Goldziher Ignác dr., Goldzieher Vilmos dr., budai Goldberger Berthold, Kayserling M. dr., rabbi, Kaufmann Dávid dr., Kohner Zsigmond, szántói Kőrösi József dr., Mandel Pál dr., orsz. képvis., Mezei Mór dr., orsz. képvis., Pollák Jakab, Sternthal Adolf, Schweiger Márton, Schweiger Zsigmond dr., Stiller Bertalan dr., Wahrmann Sándor, Weinmaun Fülöp dr., kir. tanácsos.

— **Az izr. közalap iskolája.** Az izr. közalap, melyet a magyar zsidóság a millennium alkalmából teremtett, tudvalevőleg iskolák létesítését és támogatását tüzte ki egyik céljául olyan helyeken, ahol velük a felekezet körében a magyarságnak tehet szolgálatokat. Az első ilyen közalapbeli iskola helyéül Karácsonfalvát szemelték ki, amint azt annak idején megírtuk. Mivel azonban időközben arra figyelmeztettük a közalap vezetőségét, hogy a nevezett helységben az állam állít iskolát, s mivel így a magyarság a maga őrhelyét megkapja — a közalap vezetői elállottak attól a szándéktól, hogy az első iskolát itt nyissák meg. A teljes cselekvési szabadságot nyert tisztikar ennél fogva az első közalapbeli iskola létesítésére új terepment keresett. Meg is találta, *Szlatinán* a sóbányák otthonában, ahol százával dolgoznak zsidó mun-

kások is. A megfelelő iskola-helyek kikeresése természetesen nem könnyű, mert ott, ahol könnyű volna közalapbeli iskolát nyitni — ott fölösleges, ahol pedig szükséges, ott meg kell küzdeni az elfogultsággal és többnyire a chaszidizmus hiveivel. Szlatinán is, ahol nagy a szigetvári rabbi befolyása, nem volt könnyű a munka, de sikerült, ami a tárgyalásokat vezető *Mezey* Ferencz dr. tapintatos eljárásának tudható be érdemül. Szlatinán állami iskola nincs és így nemzeti és felekezeti missiót egyszerre és egyaránt teljesít majd a közalapbeli iskola. A hozzávaló telket 5 holdnyi területtel, már megszerezték s az iskolát nem pusztán elemi, hanem szakmiveltiséget nyújtó iskolának tervezik, amennyiben kertészeti és alsóbb fokú ipariskolával fogják egybekötni s a telket ennek megfelelően kihasználni. A tárgyalások ilyen irányban folynak igen biztató eredménnyel s az iskola közeli életbeléptetése biztosra vehető. Ami annál inkább örvendetes, mert olyan természetű iskolát kapunk, minő a felekezetnek még nincs, minőnek létesítését — ha más alakban is — az izr. kézmű és földmivelési egyesülettől vártuk. Az iskola építési terveket *Freund* Vilmos műépítész készíti. A közalapbeli iskolákban, melyeknek fentartásáról a közalap gondoskodik, tudvalevőleg csak világi tantárgyak ellátásáról gondoskodik az intézmény egy férfi és egy nőtanító révén, míg a vallásos tárgyak, talmudtóra iskolában, az illetékes rabbi vezetése, felügyelete alatt állanak, aki ezért tisztelődíjat kap. A másik közalapbeli iskola számára hatvani *Hatvany-Deutsch* Sándor pénztáros indítványa folytán Bereg megyében keresnek megfelelő tért, amit, valamint a Szlatinai iskola előmunkálataira vonatkozó jelentést a cselekvési szabadságot nyert bizottság, amelynek *Schweiger* Márton elnöklete mellett *Kornfeld* Zsigmond társelnök, hatvani *Hatvany-Deutsch* Sándor pénztáros, *Wahrmann* Sándor ellenőr és *Mezei* Ferencz dr. jegyző a tagjai — e heti ülésén helyeslőleg vett tudomásul. Ugyanitt megemlítjük, hogy *Wlassics* Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszternek egy inczidens alkalmából módja nyílt az izr. közalapról nyilatkozni. A miniszter ezuttal kijelentette, hogy ő, aki az alapítvány alapszabályait megerősítette, *mindenképpen kész az alapítvány céljait elősegíteni és törekvéseit támogatni, mert bár felekezeti iskolák alapításáról van szó, de ezek a felekezeti iskolák az állam kötelességeinek egy részét vállalják el és szolgálják hazafiás irányban.*

— **A lelkeszi jövedelem kiegészítéséről** szóló törvény végrehajtása tárgyában az *Israeliták orsz. irodája*, illetve az izraelita községkerületi elnökök a *rabbisági hivatalokhoz* a következő körlevelet intézték:

»A lelkeszi jövedelem kiegészítéséről szóló 1898. évi XIV. törvényzikk és az ennek végrehajtása tárgyában 4433/98. V. K. M. sz. a kibocsátott rendelet teljes szövegét tudomás és mihez tartás végett mellékelten megküldjük.

A törvény 2. §-a mindazoknak a lelkeszi állásoknak a jövedelmét rendeli 800 forintra (l. a 4. §-t), illetőleg 400 forintra kiegészítettetni, a melyek 1898. év január hó 1-ig már rendszeresítve voltak. Igénybe vehetik tehát ezt a kiegészítést mindazok a rabbiságok, a melyeket a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur ő nagyméltósága az 1885. évi 1924. eln. sz. a kiadott szabályrendelet alapján engedélyezett.

A jövedelem kiegészítéseért — a végr. rendelet 3. §-a szerint — folyamodhatik:

1. az, a ki a rabbisági hivatalt viseli; ha pedig ez a folyamodás jogával élni nem akar, vagy ha a rabbisági hivatal belöltve nincsen:

2. az izraelita hitközség előjárósága.

Mindkét esetben a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr ő nagyméltóságához intézett és a végr. rendeletben megkivánt adatokkal támogatott kérvény alulírott elnökséghez 1899. évi július hó 30-ig nyújtandó be. Oly rabbiállás, a mely 1898. évi január hó 1-ig rendszerezítve volt, de 1899. évi július hó 30-ig be nem jelentett, jövedelmi kiegészítést nem részesíthető.

A képesítés igazolására s a jövedelem bevallására (végr. rend. 5. §.) A) és B) betűkkel jelölt rovatos ívek állanak rendelkezésre. Ha a t. Rabbiság vagy a hitközség előjárósága a jövedelem kiegészítését igénybe venni kívánja, sziveskedjék ezt velünk tudatni s mi az említett rovatos íveket készségesen megküldjük, nemkülönben a netán kivánt felvilágosításokat is megadjuk.

Megjegyezzük még, hogy előterjesztésünkre a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr ő nagyméltósága folyó évi november hó 12-én 4179. eln. sz. a kelt rendeletével aképpen intézkedett, hogy »a lelkészi állás üresedésben léte esetében a lelkészi minősítést igazoló adatok bevallására rendelt A) alatti rovatos ívek, az azokra vonatkozó igazoló okmányokkal, a lelkészi állás betöltése után lesznek bemutatandók«.

Végül felhívjuk a t. Rabbiság figyelmét a törvény 20. §-ára és arra kérjük, hogy abban az esetben, ha az 1897. év végéig akár a t. Rabbiság, akár pedig hitközsége államsegélyt kapott és ezt a rabbi fizetésnek 800 frtig való kiegészítésére fordította volna, hozzánk ezt a körülményt haladék nélkül bejelenteni s folyó évi december hó 15-ig a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz intézett kérvényt beküldeni sziveskedjék, melyben az 1897. év végéig engedélyezett segélyösszeg további kiszolgáltatása kéretik mindaddig, a míg »a lelkészi jövedelem kiegészítéséről szóló törvény 2. § a teljesen végrehajtva nem lesz«. (L. a törvény 10. §-át.)

A törvény 2., 4. és 10. §§-ai, melyekre a körlevélben hivatkozás történik, a következőképen hangzanak:

2. §. A törvényesen bevett vallásfelekezetek 1898. évi január hó 1-ig már rendszeresített lelkészi állásainak jövedelme az állampénztár terhére évi 1600, illetőleg 800 koronára egészítetik ki.

Az új lelkészi állások jövedelme csak akkor egészítettik ki évi 1600, illetőleg 800 koronára, ha a vallás- és közoktatásügyi miniszter az új lelkészi állás szervezését az illető felekezet előterjesztése alapján indokoltan elismerte.

4. §. Jövedelmének kiegészítését 1600 koronára csak azon lelkész igényelheti, a ki igazolja, hogy az illető hittudományt valamely hittani intézetben a hazai középiskola 8 osztályának elvégzése után, nyilvánosan vagy magánúton legalább 3 évig tanulta és ez utóbbi esetben valamely hittani intézetben vizsgát tett, továbbá hitfelekezete részéről szabályszerű lelkészi képesítést nyert.

10. §. A lelkészi jövedelem kiegészítése az állami költségvetésben e célra felvett javadalmazás terhére 9 év alatt történik, és pedig az első három év alatt fokozatosan a 2. §-ban említett összes lelkészek jövedelmének 1200 (4. §.), illetve 600 koronára (5. §.), a további 6 év alatt fokozatosan 1600, illetve 1800 koronára.

— **Akiknek a király ad templom-telket.** A budafoki izr. hitközség templom építésre készülődik. Mivel pedig a pénzben nem igen daskálkodik és mivel a templomépítéshez alkalmas telket másként szerezni nem tudott, ő felségéhez, a királyhoz fordult, hogy segítse meg őket istennek tetsző munkájukban és engedje át a hitközségnek a korona uradalomnak egy Budafokon levő 350 □-ölnyi telkét. A kérelmet a folyó hó 24-iki általános kihallgatás alkalmával egy *Zahler* Sándor, *Müller* Adolf hitk. elnök és *Polatsek* Zsigmond hitk. előjáróból álló küldöttség nevében az előnevezett *Zahler* Sándor tesztjesztelte elő és ő felsége, kinek nagy szíve egyforma szeretettel fordul minden — bármily felekezetü — hive felé, kegyes volt jóváhagyását

adni ahoz, hogy a budafoki zsidó hitközség temploma a király által adományozott telken épüljön föl isten dicsőségére és a felséges ur nemes és nagy szívéről tanuskodó oltárképpen.

— **Kitüntetések.** A főváros egyesítésének 25. évfordulója alkalmából ő felsége a király 10 férfit tüntetett ki, kik érdemeket szereztek Budapest közügyei körül. A tiz érdemes ember között között bennünket, mint zsidó felekezeti lapot, különösen az érdekei, hogy a királyi tény kifejezője annak is, hogy a főváros fölvirágoztatásához becsületükre való mértékben járultak hozzá felekezetünk hivei, a zsidóhitű magyarok. Különösen ebből a szempontból emeljük ki azt, hogy a tiz kitüntetett közül három felekezetünkhöz tartozik, még pedig *Tenczer* Pál, dr. *Stiller* Mór és *Schmidl* Sándor. Első sorban említettük *Tenczer* Pált, mert amikor azokat említi, kik a székes-fővárosi közügyek körül érdemeket szereztek, *Tenczer* Pált a legelső sorában kell említeni, kit nagyrabecsül mindenki Budapesten és kinek érdemeit, önzetlenségét és tapintatosságát mint a székes-főváros egyik legelső vezérlő emberéét politikai ellenfelei — mert csak ilyenjei vannak — is elismerik. Aki még tudja azt is, hogy a székes-fővárosi polgárok közt uralkodó példás egyetértés, egyenlőség és testvéri szellem mily nagy mértékben az ő ritka tapintatosságának köszönhető; hogy továbbá nálánál nagyobb jóltevő alig van Budapesten, amennyiben senki oly önzetlenül és annyi szegény és ügyes-bajos ember ügyében el nem jár, mint ő; ki százaknak szerzett állást, existenciát a legtisztább emberbaráti érzelmekből: csak természetesnek találja, hogy *Tenczer* Pál ott van Budapest kitüntetettjei között és a legnagyobb érdeklődést épen az ő rendjele keltett, mely őneki magának a legnagyobb meglepetést hozta, melyet tisztelettel fogadott, mert ő felségétől jött, de amely mégis mélyen lehangolta. Büszkesége volt tiszta demokráciája és valahányszor megtudta, hogy tisztelői és barátai királyi kitüntetést akarnak szerezni részére, mindannyiszor a leghatározottabban tiltakozott — mint mondotta — ilyen *lejárata* ellen. Polgár akart maradni, czim és érdemjel nélkül, minthogy szerinte nincs szebb czim az igazi polgár cziménél és nincs fényesebb érdemjel az önzetlen, hazafias és emberbaráti működésnél. Most azonban *tudta és megkérdéztetése* nélkül megszerezték a számára a *Ferencz József-rend lovagkeresztjét*, a min most már nem másíthat. Bele kell nyugodnia ebbe intrasigens demokráta érzése ellenére is, mert amilyen nagy a demokráciája, ép olyan nagy a loyálisága is. Viselje hát a keresztet soká, nagyon soká; akik őt ösmerik, ugysis tudják, hogy demokráciájának mit sem változtat.

Magas kitüntetés, — a *vaskorona-rend lovagkeresztje* — jutott dr. *Stiller* Mórnak, a neves székes-fővárosi ügyvédnek és jogi írónak és a Lipótváros egyik vezérlő alakjának, ki több mint 25 esztendeje sok hasznos munkát végzett tagja a fővárosi bizottságnak.

A harmadik kitüntetett, ki, mint *Tenczer* Pál, a *Ferencz József-rend lovagkeresztjét* kapta: *Schmidl* Sándor, az ország egyik legtekintélyesebb czégének (előbb *Stern* és *Schmidl*) a főváros körül is érdemeket szerzett tulajdonosa.

— **Egy kis statisztika.** Azokat az összehasonlító adatokat, melyek a fővárosi zsidóság népmozgalmát tüntetik föl, az új egyházpolitikai törvények életbeléptetése óta a szokottnál nagyobb figyelemmel kísérik, mert ezek nyújtják a legbiztosabb tájékozódást a felől, hogy a romboló hatásnak jelzett új rend tényleg minő eredménnyel jár. Az eredmények, a melyekről többször adtunk számat, eddig is mindig azt mutatták, hogy tulzott volt

az az aggodalom, mely a felekezet hívei és intézményeik között való összetartozandóság kötelekeiben erős lazulástól tartott. A felekezeti anyakönyveket és a vallásos esketést ma is csak úgy igénybe veszi a pesti hitközség területén lakó zsidóság, mint annak előtte. Igazolják ezt a folyó év első 3 negyedére vonatkozó következő statisztikai adatok. A pesti hitközség anyakönyvi hivatalában a megnevezett időben 2805 születési esetet jelentettek be (1453 fiu és 1352 leány). Ugyanezen idő alatt eredetileg 265-tel több születési esetet jelentettek az állami anyakönyveknél. A pesti hitközség anyakönyvi hivatali főnöke, a buzgó *Goldheim* Lipót közbenjárására ez a nem jelentéktelen szám 92-re apadt le, úgy, hogy a pesti hitközség anyakönyveinél 70 leány és csak 22 fiu maradt bejelentetlen. Mivel a felekezet szempontjából a fiuk bejelentése a fő, nyilvánvaló, hogy a bejelentési arány e tekintetben elég kedvező. De még kedvezőbb ez az arány, ha tekintetbe vesszük, hogy, tapasztalat szerint, főképpen a szegényebb néposztály mulasztja el a bejelentést, az, a mely az *Ujvástartéren* és környékén lakik. Ennél a szegényebb és szóban forgó néposztálynál az anyakönyvi bejelentés elmulasztása pedig köztudomásulag nem jelenti egyszersmind a rituális szabványok elhanyagolását, úgy, hogy szorosán vett felekezeti hátrány a bejelentések elmulasztásából alig állapítható meg. — A rituális és a pesti hitközségnél bejelentett esküvők száma a szóban forgó háromnegyed évben 644 volt, tehát viszonylag elég nagy. Olyan esküvő, melyet vallásos áldásban szabványaink szerint részesíteni nem lehetett — a lefolyt háromnegyed évben csak három fordult elő; így tehát nyilvánvaló, hogy tisztán polgári esketés a pesti hitközség területén csak 3 volt.

— **Katonák istentisztelete.** A budapesti téraparancsnokság megkereste a pesti hitközséget, hogy a jubileumi katonai érmek kiosztása előtt, december hó 2-ikán, tartson istentiszteletet azon zsidóhitű volt s ez idő szerint szolgálatban levő katonák számára, a kik a jubileumi érmet megkapják. A pesti hitközség e megkeresés folytán december hó 2-ikán, délelőtt 9 órakor a teljes templomi kar közreműködésével istentiszteletet tart, melyen az alkalmi beszédet a hitközség főhivása folytán egyik hittanár, *Horvát Dezső, tábori lelkesz* fogja mondani.

— **A szegedi zsidó templom ügye** megoldása felé közeledik. Az építkezést eddig a telekkérdés hátráltatta, mert teljesen szabad térre akarták a szegedi zsidók az új templomot állítani. Mivel ilyet nem kaptak, 23000 frton megvették a Tisza Lajos körut és a Koronaticza sarkán egy telket, amely három oldalról szabad. Ezen a telken a f. hó 20-iki hitközségi közgyűlés határozatából 150,000 frton építik föl az új zsinagógát. A fentebb említett közgyűlés meghatalmazta az előljáróságot, hogy a templom tervrajzának és költségvetésének elkészítésére pályázatot hirdessen, még pedig abszolút becsü tervrajzra 3000 korona pályadíjjal s egy relativ becsü pályatervre 1000 koronás második díjjal. A pályázat határidejéül 1899 év február hó végét tűzték ki.

— **A VI. izr. községkerület előljárósága** a lefolyt hét során ülést tartott *Schweiger* Márton elnökletével. Az ülést azok a tárgyak foglalkoztatták, melyek az évi községkerületi közgyűlésen is szóba kerültek. A magunk részéről ezek közül legjelentősebbnek tartjuk az izr. tanítónőképző létesítésére vonatkozó megjegyzéseket. Az előljáróság ezuttal ismét kijelentette, hogy az izr. tanítónőképző létesítését szükségesnek tartja s azt kész elősegíteni. Kifejezésre juttatta egyuttal azt a teljesen jogosult nézetet, hogy az izr. tanítónőképző anyagi támo-

gatást az izr. közalaptól várhat, mert a támogatás kötelezettsége szinte a közalap alapszabályaiból következik. Mivel a közalap létesítésére irányuló mozgalom is a VI. községkerületből indult ki, a községkerület illetékes magyarázója a közalap céljainak. Hogy pedig e magyarázat nemcsak szóbeszéd, hanem a testet öltés biztosítékaival rendelkezik, az következik abból a tényből, hogy a VI. községkerület vezetőinek a közalap intéző bizottságában is elhatározó befolyásuk van, amennyiben a két testület vezetői szinte azonosak. A községkerület előljárósága el is határozta, hogy átír a közalaphoz, megkeresvén azt, hogy az izr. tanítónőképző létesítésére anyagi támogatást helyezzen kilátásba. Így az összes erre hivatott tényezők — a pesti hitközség, az izr. nőegyesület és az izr. közalap — összműködésével, erőik egyesítésével az intézmény könnyen és hamar meg lesz teremthető. — Az előljárósági ülés másik tárgya a *hitoktatás* kérdésével foglalkozott. A közgyűlés alkalmával ugyanis felszólalás történt ebben az irányban és egy bizottságot is választottak (tanügyi bizottság), melynek a függő kérdések megoldását tették feladatául. E bizottság eddig — látható alakban legalább — nem működött minél fogva az előljáróság elérkezettnek látta az időt, hogy fölkérje elnökét, *Kohn* Samu l dr. pesti főrabbit, hogy intézkedjék a tanügyi bizottság egybehívására és a közgyűlés elé terjesztendő azon javaslatok megállapítására, melyek a vallásoktatás egységessé tételével és a felekezeti iskolaügy emelésével foglalkoznak. — A harmadik tárgy *Mezei Mór* dr. országos képviselő ismeretes indítványa, amely az előljáróság tagjainak azt tette föladatává, hogy a hitközségi élet mélyítése céljából látogassanak el a vidéki hitközségekbe és tegyenek szerzett tapasztalataikról jelentést. Ilyen látogatásra, illetőleg helyszíni tanulmányozásra kiküldötték *Mezei Mór* drt (Buda, Ó-Buda, Gödöllő, Czegléd), *Tenczer Pált* (Monor, Ujpest), *Schweiger* Mártont (Kecskemét) és *Mezei Ferencz* drt (Kalocsa).

— **Bucszulás a hitközségtől.** A vágújhelyi hitközség hitszónokát és hittanárát *Mandl* Ármin drt — amint irtuk — a szigetvári hitközség rabbijává választotta. A távozás alkalmából a hitközség képviselő testülete volt hitszónokának és hittanárának 4 évi működéséért hálás köszönetet szavazott, ezt jegyzőkönyvbe foglalta s ünnepélyt is rendezett a hitközségi reáliskola nagytermében. Az ünnepélyre elvitték a polgári leányiskola növendékeit is. A távozó rabbihoz itt először *Sonnenfeld* Bernát dr., hitk. elnök, majd a polgári leányiskola igazgatónője és a reáliskola igazgatója intézett beszédet, mindegyikük elismerő meleg szavakkal méltatván *Mandl* Ármin dr. ama érdemeit, melyeket a hitközségi életben és különösen a hitoktatás terén szerzett. Az ünnepély után az előljáróság nevében a hitközség elnöke igen szép ezüst serleget és ezüst fűszertartót nyújtott át emlékül a község volt hitszónokának. Minde figyelemért az ünnepelt megindultan mondott köszönetet.

— **Papiktató.** A szigetvári hitközség, *Kohn* Ármin dr. elhalálózása folytán elárvult rabbiszékét, f. hó 23-ikán adta át új papjának, *Mandl* Ármin dr. volt vágújhelyi hitszónoknak. A szigetváriak új rabbija Pécsről jött *Perls* Ármin dr. ottani főrabbi, *Justus* Miksa előljárósági tag és *Weisz* Gábor hitk. titkár kíséretében és Szt. Lőrinczen találkozott új hívei 10 tagu küldöttségével. Ennek nevében *Berkes* Mór dr. köszöntötte. Szigetváron a vasutnál a hitközség zöme várta a papot és kíséretét, megérkezésük után pedig *Neuhausz* dr. alelnök üdvözölte *Mandl* Ármin drt. A vasutól számos kocsin a templomhoz hajtottak, melynek udvarán *Kainer* Adolf hitk. elnök fogadta a rabbit, gondjaira bízván a templo-

mot és iskolát, jövődő működése színhelyeit. Ezután az ünneplő közönség papjával együtt bevonult a templomba, ahol a szigetvári és szomszédos hitközségek tagjai, küldöttei és a városi hatóságok képviselői is megjelentek. Az énekkar zsolttárdala után *Mandl* Ármin dr. szószék-foglalója került sorra, amely a heti szakasz XXIX. f. 2. versére támaszkodván, a rabbinak a templomban, az iskolában a honszeretet terén való föladatait emelkedett tónusban mély hatással fejtette ki. Délben a hitközség fényes lakomát rendezett a vendégek tiszteletére, amelyen *Perls* főrabbi és *Jünker* Gusztáv dr. csurgói elnök pompás szellemi tornát rögtönöztek. Este 200 terítékű bankett volt, amelyen a hitközségi tagokon és vendégeken kívül, a hatóságok fejei, a helyi felekezetek papjai is megjelentek. A toasztokból itt is bőven kijutott. Mélyebb hatással beszéltek a főszolgabíró, *Perls* Ármin dr. *Jünker* Gusztáv dr., *Löwy* Ferencz dr. Atádról, *Berkes* Mór. dr.

— **Tiszti főorvos.** Veszprémben f. hó 16-án választották meg a tisztí főorvost erős pártküzdelem mellett. Az előkelő tisztséget szótöbbséggel *Rosenberg* Jenő drra bízták.

— **Városi képviselő.** *Rosenstein* Mór dr., nagy-kikindai főrabbit, a minapi választások alkalmával, a szerbek ellensúlyozására alakult párt támogatása mellett, nagy szótöbbséggel városi képviselővé választották.

— **A német császár szentföldi utjáról** most érkeznek a hiteles tudósítások. A jeruzsalemi zsidóság, amint azt már a mult héten megirtuk, csakugyan résztvett a német császár fogadási ünnepében és a Jaffai uton az Alliance iskola táján diadal-iv alatt fogadta a fejedelmi vendégeket. A diadaliv zsinagógái díszítményekkel készült, volt rajta két török czimer és középtűt a német sas. Főlirata héber és német nyelven ez volt: »Áldassék aki jön az Ur nevében, Isten házából köszöntünk«. A díszkapuhoz oldalszárnyakul lombsátort csináltak a két főrabbi: *Eljasar* és *Salant* számára, akik ezüst ékszerű szentírás-tekercesekkel a fogadó zsidó bizottság tagjai körében várták a német császári párt. A diadaliv előtt a *Lámel*-féle zsidó iskola egyenruhás növendékei német színeket viselő válszalagokkal és lobogókkal sorfalat állottak. A főrabbi üdvözlő beszédére adott császári választ már előzőleg közöltük. A válasz után a császári pár nem haladt tovább, hanem megvárta míg a zsidó tanulók egy héber üdvözlő énekeltek el és a német himnuszt is előadták. A császárné a héber üdvözlő vers szövegét később el is kérte s azt német fordítással szentírás-tekerces alakjában el is juttatták hozzá a konzul utján. A császárné ezért nov. 3-iki kelettel meleg hangú köszönő levelet intéztetett a *Lámel* iskola igazgatójához *Cohen*hez. — Hogy a zsidókat a német császár szentföldi útja alkalmából semmiképpen sem mellőzte, kitetszik abból is, hogy többen kitüntetést kaptak tőle. Igy *Eljasar* chacham-basi a koronarend másodosztályu. *Hausdorf* S. hitközségi előjáró, aki a legöregebb Jeruzsalembe meglepedett német zsidó (40 éve lakik ott), továbbá *Wallach* dr. a koronarend negyedosztályu jelvényét kapták. — Hogy a másik zsidó küldöttség, az a mely a politikai ojjónizmust propagálja, — vagyis a *Herzlek* mit kaptak — azt más helyütt méltatjuk.

— **A zsidótanítónők ügye** élénken foglalkoztatja a porosz közvéleményt, a felekezeti köröket és a pedagógusokat. A porosz kerületi iskolatanács ugyanis — a mint már jeleztük — megtiltotta, hogy Berlinben olyan osztályokban, a hol legalább is 10 zsidó tanuló nincs, zsidó tanítónő legyen az osztályvezető. 54 osztályvezető zsidó tanítónő van Berlinben és 12 olyan, kinek osztályában 10 zsidó tanuló nincs, ezek a tanítónők azonban

nagyrészt egész egy emberöltőt töltöttek a tanügy szolgálatában. A kerületi iskolatanács méltatlan eljárása — kivéven az antiszemita köröket — mindenütt megütközést keltett. A városi képviselőtestületben ezeket konstatálták a zsidó tanerők védelmére: »Az iskolaügyi osztályban a tanfelügyelők határozottan kijelentették, hogy *soha semmi okuk arra nem volt*, hogy valamely zsidó tanerő tanításának módját és mibenlétét kifogásolják, kijelentették továbbá, hogy paedagogiai szempontból a zsidó tanítók és tanítónők éppenséggel kiváló munkát nyújtanak és ugyanaz mondható róluk kötelességteljesítésüket és pontosságukat illetőleg.« — Ugyanitt megemlítjük, hogy a berlini tanítónők új egyesülete *egyhangulag* elhatározta, hogy a városi tanácsnak köszönetet mond azért a védelemért, melyben a zsidó hitű tanítónőket részesítette.

— **Weisse József emléke.** A vágújhelyi hitközség elhunyt hires rabbijának, *Weisse* Józsefnek, sirján a napokban, halála évfordulóján, állította föl a sírkövet. A kegyeletes aktuson megjelent a hitközség vezetése, a jótékony egyesületek, a reáliskola tantestülete, nagy közönség és az elhunyt rokonai. Emlékbeszédet a hitközség elnöke, *Sonnenfeld* Bernát dr. mondott, megragadó szavakban állítván kegyeletes közönsége elé az elhunyt tudós papot. A heti szakasz egyik versére építette mondanivalóját s az elhunyt hitközségéhez intézett utolsó szavait alkalmazta szellemesen. Utána *Weisse* Sámson, berlini rabbi, az elhunyt fia mondott a család nevében könyekig megindító beszédet, a melyet a kadis-ima elmondására követett. — A *Weisse* József egyesület is e héten tartotta évi közgyűlését, mely alkalommal, régi szokás szerint, a zegény gyermekeket is fölruházták. Emlékbeszédet itt *sHerzfeld* Mór, bankigazgató mondott *Weisse* Józsefről, talmudi és midrasbeli idézetekkel jellemezve az elhunyt pap jó szívet. E hatásos beszédet *Altmann* Jakab reáliskolai igazgató évi jelentésének fölolvása követte, a mely az egy éves egyesület egy másik jótévőjéről, néh. *Guttmann* Lináról emlékezett meg kegyeletes szavakkal. A hitközségi elnök ajánlatára mindkét beszédet jegyzőkönyvbe foglalták. A fölruházott 42 szegény gyermek nevében végül *Vörös* igazgató mondott köszönetet az egyesületnek.

— **A székesfehérvári izr. krajczáregyesület** évről-évre fölruhazza a szegény gyermekeket tétre valóval. Közel harminczadszor tette már ezt. Az idén *Erzsébet*-napja nemcsak a jótévis, hanem a fájdalmas kegyelet ünnepe is volt. S ez a hangulat kifejezésre jutott a ruhakiosztási ünnepély minden beszédében s megörökítést nyert abban a határozatban, hogy a fölruházási ünnepséget jövőben mindig *Erzsébet*-napjára tegyék. Az idén is *Erzsébet* napján, f. hó 19-én történt már a ruhakiosztás. A fölruházott gyermekek, szám szerint 90, a tantestület vezetése mellett a terembe vonultak, a hol sok érdeklődő jelent meg. Miután *Wertheim* Pál egyesületi tükár a megjelenteket köszöntötte, *Perl* Miksa dr. hitközségi elnök a község nevében üdvözölte az izr. krajczáregyesület jótékony hölgyeit, s azok élén *Deutsch* Ignáczné elnökasszonyt és dr. *Löwy* Károlyné pénztárosnőt. Az ünnepi beszédet *Steinherz* Jakab dr. főrabbi mondotta, mélyeséges hatással. Végül a megjutalmazott gyermekek nevében mondott egy gyermek csinos kis beszédet, amelyet *Fodorné* Francziska készített.

— **A kassai tizkrajczár-egyesület** vasárnap f. hó 20-án tartotta meg gyermekfölruházási ünnepét. 32 gyermek részesült ezuttal az egyesület jótéteményeiben, amiért *Szilágyi* Nándor iskolaigazgató mondott köszönetet az egyesületnek és vezetőinek, dr. *Földi* Miksánénak, *Weinfeld* Józsefnénak és *Polner* Lipótnénak.

— **A zentai izr. gyermek felruházó-egyesület,** melynek elnöke *Glücksthal* Adolf dr., f. hó 11-ikén látta el a szegény gyermekeket téli ruhával. 16 gyermek lábbelit, 6 télikabátot és ugyanannyi téli ruhát kapott.

— **A temesvári belvárosi nőegyesület** a héten tartotta meg tisztujtó közgyűlését, amely alkalommal elnökké buzási *Eisenstädter* Linát, alelnökké miskolci *Gotthilf* Josefint és pénztárossá *Löwenbach* Paulát választották meg. A közgyűlés ezenkívül megalakította a választmányt is, amelybe 24 tagot választott.

— **Kegyelet és jótékonyág.** A homonnai izr. nőegyesület f. hó 20-án rendkívüli ünnepi közgyűlést tartott, melyen leleplezték néh. dr. *Thomán* Dávidné, az egyesület felejtetlen volt elnökének mellképét. A rendkívüli közgyűlést dr. *Moskovics* Ervinné elnök nyitotta meg, szépen jelezvén az alkalom jelentőségét; utána *Lengyel* Samu egyesületi titkár beszélt, megkapóan méltatván az elhunyt elnök-asszonynak az egyesület körül szerzett nagy érdemeit. Az ünnepélyvel kapcsolatban fiú és leány tanulókat téli ruhával és lábbelivel láttak el. A költségeket részben *Thomán* Dávid dr. főorvosnak néhai neje emlékére tett 1000 kororás alapítvány fedezte.

— **Előléptetés.** *Komor* Arnoldnak, a rózsashegyi állami építészeti hivatal főnökének, Ó felsége a király a főmérnöki czimet és jelleget adományozta. *Komor* Arnold *Kohn* Salomonnak, a néh. pesti hittanárnak fia és bátyja *Komor* Gyula drnak, az »Egyenlőség« volt főmunkatársának.

— **Reminiscenzia.** A német császár szentföldi útja alkalmából Frigyes német császárról érdekes adatot elevenít föl a *Frankf. Zeitung*. Midőn a császár Jeruzsálemben járt a siralmak falánál egy szebb formájú követ maga a császár keresett ki és kamarásának, *Normannak*, e szavak kíséretében adta át: »Ez Magnus számára való.« Magnus városi képviselő akkor a berlini zsidó hitközség elnöke volt. Az akkor még trónörökös Frigyes császár Berlinbe érkezve befoglaltatta a követ és monogrammján kívül ezen héber szavakat vésette rá: »Bájit salóm Jerusolájim.« Az így elkészített emléket aztán Magnusnak, a zsidó hitközség elnökének adatta.

— **Jótékony czélokra.** *Sámuel* Mihály, ki Londonban a minap hunyt el, felekezeti jótékony czélokra 33.000 frtot hagyományozott.

— **Kitüntetés.** *Liebermann* Miksa müncheni tanárt a müncheni művészetek akadémiaja tiszteletbeli tagjává nevezte ki.

— **A magyarországi szélső orthodoxia** című mult heti cikkünkre vonatkozólag helyreigazító sorokat kaptunk, a melyek a nagyszöllősi rabbiról érdekes dolgokat közölnek. E szerint a nagyszöllősi rabbi azért ment el az érmihályfalvi ülésre, hogy a szigeti rabbi által kibojcsátott meghívókban használt kemény szavakon enyhítsen. E végből egy nappal elébb utazott Mihályfalvára avval a czélzattal, hogy ha erre vonatkozó indítványa elfogadását nem biztosíthatja, még a gyűlés előtt elutazik. Hogy a nagyszöllősi rabbi eme föltevése ellenére ott maradt az ülésen, ebből az következik, hogy czélt ért. Olyan kézről kaptuk ezt a néhány sort, hogy azt kell hinnünk, miképpen a nagyszöllősi rabbi tudtával küldték hozzánk a helyreigazítást. Szívesen adjuk közre, de még szívesebben vetjük volna, ha lényegét egészen hivatalos formában s nem csak mint egy rabbi sugalmazott közlését juttatják tudomásunkra azok, akik Érmihályfalván jelen voltak. Elvégre az autonómiaira vonatkozó érmihályfalvi állásfoglalást mi nem bíraltuk, amit pedig megjegyzések tárgyává tettünk, az mint nem belső felekezeti vagy vallásos dolog — ha igazunk nem volt, vagy ha történetek azok elkövetői maguk is helytelenítették — megérdemelte volna a teljeseen illetékes nyilatkozatot vagy helyreigazítást is.

— **Az újpesti izr. nőegylet** december 3-ikán leányárvaháza alapja javára hangversenyt rendez, amelyen *Jászai* Mari, *Szilágyi* Arabella, *Zilahyné* *Singhoffer* Vilma, *Polónyi* Elemér és *Zilahy* Gyula fognak közreműködni. A mulatságra szóló személyjegy 1 frt, családjegy 2 frt. A közreműködő művészgárdára és a jótékony czélra való tekintettel a mulatság iránt nagy az érdeklődés.

— **A homonnai izr. leányegyesület** megdicsőült királynék emlékére 200 forintos »Erzsébet királyné alapítvány«-t létesített oly czélből, hogy ennek kamataiból évenként Erzsébet napján a magyar nyelvben kiváló előmenetelt tanusító egy leánykát felruházzon. E határozatot most mult Erzsébet napon végrehajtották s egy Galicziából ide származott IV-ik osztályu leánykát részesítették a kedvezményben. Az ünnepélyes aktuson *Lengyel* Samuné, az egyesület tb. elnöke és *Stern* Gizella k. a. egyesületi elnök megható szavakban emlékeztek meg Erzsébet királynéről. Alkalmi szavaltatok és felolvasások is voltak a hazafias ünnepélyen.

— **Halálozások.** *Méri* Károlyt, lapunk régi jeles munkatársát súlyos családi veszteség érte a héten. Édes atyja, *Weiss* Adolf, fővárosi magánzó, hosszas szenvedés után, 78-ik évében meghalt. A megboldogultat nagy számu család gyászolja: *Méri* Károly Lipót, a fia és öt leánya, mindannyian férjesek. Szolgáljon vigasztalásukra a nagy veszteségben is az, hogy az öreg ur nem hagyta árván őket; mindaddig élt és munkált fáradhatlanul, míg valamennyiöket szárnyra nem bocsátotta. Legyen áldott emléke!...

Újpesten folyó hó 20-án temették az egész község részvéte mellett *Fornheim* Dávidot, aki 69 évet élt. Az elhunyt ama kevesek közé tartozott, kiket a gazdagság és társadalmi állás nem térít le a vallás ösvényéről. Szorgalma és becsületessége megszerezték számára az egész község tiszteletét és bizalmát. Számos éven át viselte a városi közgyám, megyei bizottsági tag, hitközségi elnök, szent-egyleti elnök tisztségeket. Élte utolsó éveiben mint iskolaszéki elnök a hitoktatás körül szerzett maradandó érdemeit. A pihenni tértnék érdemeit *Venetianer* Lajos dr. főrabbi méltatta megragadó szavakkal.

— **Hymen.** *Deutsch* Lajos földbirtokos, a nagykanizsai *Deutsch* Sándor és fia cég belfagya, eljegyezte Pécselt *Schwarz* Vilma kisasszonyt, *Schwarz* Frigyes dr. kórházi főorvos leányát.

— **Rajongás.** *Dura* Máté ilyen czimen egy kötet verset ad ki a folyó év végén. A szerző a magyar versírók között régóta szerepel hangulatos költeményeivel, melyek közül néhány az »Egyenlőség« régebbi évfolyamaiban is megjelent. Olvasóink tehát lapunkból is ösmérhetik *Dura* Máté írói kvalitásait, melyek elég biztatók arra, hogy új könyvét, melylyel az eddigieket gyarapítja, megszerezni igyekezzenek. A 10 ives kötet ára fűzve 1 frt, díszkötésben 2 frt. A megrendelést a szerző címére (Budapest, Erzsébet-tér 2 sz.) kell küldeni.

— **Gyűjtések a királyné szobrára.** A magy. kir. miniszterelnök, mint a dicsőült Erzsébet királyné emlékének megörökítése érdekében alakított országos bizottság elnöke, ezen bizottságnak f. évi november hó 2-ikán tartott ülésén hozott határozatához képest fölkéri mindazokat a hatóságokat, egyesületeket, hírlapokat, magánosokat stb., akik a dicsőült királyné emlékszobrára adományokat gyűjtöttek, hogy a már befolyt, de valamely pénzintézetnél gyümölcsötözötlenül el nem helyezett adományokat mielőbb az aláirt vagy megszavazott, de még be nem folyt adományokat pedig azok befizetése után szállítsák be a legközelebbi kir. adóhivatalba, illetőleg Budapesten a központi állampénztárba, vagy a X. ker. állampénztárba, ahol azok, mint az emlékszoborra befolyt adományok, a f. f. fognak könyveltetni és

a központi állampénztárba beszolgáltatni. Fölkéri továbbá mindazon hatóságokat, egyesületeket, hirlapokat magánosokat stb., kik az általuk gyűjtött pénzt valamely pénzügyintézetnél gyümölcsösztelőleg elhelyezték, hogy az ezen betét feletti rendelkezésre jogosító okmányokat (takarékpénztári könyvecske, stb.) szintén a kir. adóhivataloknak, illetőleg Budapesten a központi állampénztárnak, vagy a IX. ker. állampénztárnak szolgáltatásuk be, megjegyezvén, hogy ezek a betétek, az országos bizottság további rendelkezéseig, a gyümölcsösztető intézetnél hagyatnak meg. Végül fölkéri a miniszterelnök mindazon pénzügyintézeteket, amelyeknél ezen gyűjtés czímén pénzügyösszegek elhelyeztetek, hogy az erről szóló részletes adatokat — nyilvántartás czéljából — közöljék a m. kir. miniszterelnökséggel (Budapest, Vár, Szent-Györgytér 1). Minthogy pedig a m. kir. miniszterelnök ezekkel az intézkedésekkel nem kívánja a további gyűjtéseket megszüntetni, ennél fogva fölkéri mindazokat, akik még gyűjtenek, hogy a befolyó adományokat, azok gyümölcsösztető elhelyezése esetén pedig a rendelkezésre jogosító okmányokat a kir. adóhivatalokhoz, illetőleg Budapesten a központi állampénztárhoz vagy a IX. ker. állampénztárhoz juttassák el.

Zsidók a magyar szabadságharcban.

Spiegler S. Gyula dr., kinek neve német filozófiai munkái után széles körben ismeretes, »Der Freiheitskampf der ungarischen Nation« czim alatt (Lipscse, Wilhelm Friedrich) az 1848—49-iki események kritikai megvilágítását bocsátotta közre. A könyv tartalma nem az eseményeknek száraz elősorolása, hanem mindenütt kutforrásokra hivatkozva, érdekesítő módon a magyar történelem eme kimagasló időszakát úgy adja elő a szerző, hogy a külföld — a mely számára a könyv íródott — megismerje és méltányolja a magyaroknak a szabadságért való küzdelmét.

Spiegler művét annyival inkább ki kell emelnünk, mivel a német irodalom alig mutathat föl olyan munkát, mely minden nemzetiségi érzületektől és szélsőségektől menten, szigorú tárgyilagossággal s történeti hűséggel ismertetné szabadságharcunkat. Rank nézve még külön becsül is bir, mivel művének egyik fejezete speciálisan a zsidóknak a szabadságharcban való szereplésével foglalkozik. Ez a fejezet (Die Juden im Freiheitskampfe) visszamegy egész Mózesig, rövid történeti visszaemlékezésekben bizonyítván, hogy a zsidók (akkor még zsidó nemzet) a szabadságért mindig sikra szállottak és nem egy zsidó hős vérzett el a csatamezőn, hogy nemes eszméket juttasson diadalra.

Igy volt 1848-ban is — folytatja Spiegler. Midőn a vészkiáltás fölhangzott az országban, gyorsan összeállt egy nagy zsidó honvédelmi bizottság, hogy a zsidóknak követendő magatartásáról tanácskozzék. Két vélemény nyilvánult. A bizottság egy része, élén a hazafias Holländer Lévvél, a zsidók magatartását az emancipáció kérdésének miként való megoldásától akarta függővé tenni. A másik — a jóval nagyobb rész — azt kívánta, hogy a zsidó vallású polgárok a magyar nemzet ügyét föltétlenül tegyék magukévá s épen azért, mivel az ország veszélyben van, nem szabad nehézségeket támasztani; hanem kötelességük a zsidóknak a magyar nemzet függetlenségéért és szabadságáért vívott harcban férfiasan részt venni.

Gross Frigyes dr., a híres szemorvos, volt a szószólója ennek a pártnak. Hazafias beszéde nagy tetszéssel találkozott és a bizottság egyhangulag elhatározta,

hogy a zsidók egyelőre minden föltétel nélkül rendelkezésére bocsátják a nemzetnek vérüket és vagyonukat.

Különösen a pesti zsidók fogadták nagy lelkesedéssel e határozatot, a mit csak növeltek rabbijuknak, Schwabnak, gyűjtő, hazafias szónoklatai. Példáját követte veje, Löw Lipót, akkori pápai főrabbi, korának egyik legtudósabb, legszellemesebb és legliberálisabb rabbija, a ki az ország különböző vidékein, templomokban és a szabad ég alatt, szította lángra a hazafiasság tüzeit a harcra készen álló honvédek keblében. De az orthodox hitközségek sem maradtak hátra.

A törának arany és ezüst ékességeit a haza oltárára helyezték. Fiaik a magyar hadseregben küzdöttek, leányaik tépést csináltak és férfiak és nők azon voltak, hogy a magyar sereg szükségleteit fedezzék. A hazafiasságban Ó-Buda, élén rabbijával, Freudigerrel, járt elől.

A zsidók Kossuth oldalán hazafias áldozatkészséggel harcoltak a hazáért, mely nagy veszélyben forgott. Apostolai voltak a szabadság eszméinek mindenütt, hol idegen nemzetiségek laktak s gyakran egymaguk képviselték egyes helyeken a magyar elemet. Számos magyar család nekik köszönhette megmenekülését, míg sokan közülök — miként Zentán — a szerbek és románok csapásai alatt martir halált szenvedtek.

Midőn 1848 augusztus havában az első 10 honvédszászlóalj létesült, a zsidók csoportostul állottak a nemzeti színű zászló alá. A magyar sereg harcosainak száma, midőn legszamosabb volt is, nem haladta meg a 180.000-et. Ezek között zsidó vallású 20.000-nél több volt, tehát a kilencedrész, míg a lakosság számának csak harminczad része volt zsidóhitű. A lakosság harminczad részét, de a haderő kilenced részét alkották, vagyis számuk aránylag háromszor annyi volt, miként a nem zsidó lakosságé.

A makkabeusok ivadéakai, miként *Szemere* miniszter a zsidókat nyílt parlamenti ülésben nevezte, vitézségben és hősiességben nem maradtak a többiek mögött, mégis a 20.000 zsidó között kapitánynál nagyobb rangja egynek sem volt, az is csak gyér számmal. De a zsidók szabadságért harcoltak és alkotmányos jogokért, haszonlesés és dicsvágy nélkül.

Még jelentékenyebb volt a zsidók részvéte a szabadságharc előmozdításában. A ruharaktárakban zsidó mesteremberek dolgoztak nagy számmal. Ugy itt, mint a fegyvertárakban a szállítások zsidó kézen mentek át. Zsidók voltak azok, kik daczolva minden veszéllyel, a legleleményesebb módon, előbb az osztrák hadvezérek, majd később az oroszok által elzárt vonalokon áthatolva, a magyar kormányt minden szükségességekkel ellátták.

Zsidók nélkül a magyar hadsereg felszerelés-, élelem- és ruházathány folytán, csakhamar azután, miután Kossuth és a magyar kormány Debreczenbe kényszerültek menekülni, harcoképtelenné vált volna.

De a Kossuth bankjegyek is értéktelenek lettek volna zsidók nélkül és akkor igazán lehetetlen lett volna a hadviselés. A zsidók Pesten a Wurmudvarban valóságos börzét létesítettek a Kossuthbankók számára és ott azokat 60—90 százalékra vásárolták, egyaránt, a mint a hadi események szerint és Haynau, Welten és Windischgrätz szigorú tilalmi daczára értékük alakult. Értékük az osztrák bankjegyeketől csak keveset tért el, úgy, hogy a magyar kormány minden szükségletét magyar pénzen szerezhette be és fizethette ki.

A kórházakban és a táborban nagyszámu zsidó orvos működött. A hirlapírás terén *Ludassi*, *Diósi*, *Szegfi*, *Horn*, *Einhorn*, *Barnai* és még számosan nagy szolgálatot tettek a hazának és tollukkal küzdöttek a szabadságért. A rabbinusok, köztük Schwab Pesten

Lőw pápán, Pilitz Szegeden, úgy a szószékről, mint a táborban buzdították a zsidó harcosokat, kik Magyarország szabadságáért és önállóságáért küzdöttek. Ott volt *Einhorn* is, a »reform-prédikátor«, a ki később Klapka alatt tábori lelkész volt.

Igy volt ez 1848-ban és 1849 ben, holott a zsidók egyenjogúsítása még akkor nem mondatott ki.

Csak 1849 július 26-án nyújtotta be *Szemere* a zsidók egyenjogúsításáról szóló törvényjavaslatot a Szegeden ülésező képviselőház elé. Minekutána a nemzetiségek egyenjogúsításáról szóló egyidejűleg benyújtott törvényjavaslatot a képviselőház elfogadta, *Szemere* miniszterelnök így szólt:

— Uraim, ha legádázabb ellenségeink felé a béke olajágával közeledtünk, szabad-e legjobb barátainkat embertelen keménységgel visszalöknünk? Ha azokat a kezeket, melyek ellenünk kardot rántottak s melyek a tőlünk elrabolt zsákmánnyal beszenyezték magukat, meg akarjuk szorítani, mivel tartozunk azoknak, kik a mi jéghidegségünket lángoló szeretettel, határtalan föláldozással jutalmazták és vagyonukat, vérüket a haza szabadságáért és függetlenségeért feláldozták. Ha azokat karjaink közé szorítjuk, kik eddig legádázabb ellenségeink szövetségesei valának, minő kötelezettségeink vannak azok irányában, kiket ellenségeink, nem úgy, mint minket, hanem még sokkal jobban nálunknál, üldöztek és elnyomtak? A szerbek, a rácok leggyalázatosabb nyomását, sőt véres üldözésüket, mézszárlásukat elszenvedték inkább, semmint hogy a magyarok ellenségeivel szövetkezzenek.

A hazának nagy adósságot kell lerónia zsidó vallású fiai irányában. Olyan adósságot, a melyet a legfényesebb kitüntetésekkel és évtizedeken át sem tud törleszteni. *A dicsőség koszorúza Makabeusok méltó, vitéz sarjai* mindenesetre önmagukban, azon öntudatban fogják megtalálni jutalmukat, hogy őseik példájához hiven, zsarnokság és erőszak ellen küzdöttek, jogért és szabadságért véreztek el. De a legcsekélyebb, a mit mi földi jutalomképen, emez égi erényekhez hozzáfűzhetünk, bizonyára az, — hazát adni azoknak, kik azt a legnagyobb áldozattal megszerezték. Elismerni magyaroknak azokat, kik többet tettek és szenvedtek, többet működtek közre és többet áldoztak Magyarorszáért, mint bármely nemzetiség.

Azon egyhangú és élénk helyeslés, melyet önök szavaimra nyilvánítanak, felbátorítva ezennel egy oly törvényjavaslat beterjesztésére, mely szerint ama jog-egyenlőtlenségek, melyek a zsidókat Magyarországon eddig sújtották, hatályon kívül helyezendők.

E szavakkal, melyek ép úgy becsületére váltak annak, a ki azokat mondta, mint azoknak, a kiktől szóltak, benyújtotta *Szemere* a zsidók emancipációjáról szóló törvényjavaslatot és ezzel kapcsolatosan egy másikat, mely a zsidók és keresztények között kötött polgári házasság érvényességéről szól.

A törvényjavaslatokat a magyar képviselőház lelkesedéssel és egyhangulag elfogadta, mire a ház elnöke, az agg *Palóczy* László, örömtől reszkető hangon így szólt:

— A képviselőház egyhangú határozata folytán a benyújtott törvényjavaslat ezennel törvényerőre emeltetik és általa az ország zsidó lakosai a hazának egyenjogú polgáraivá tételnek.

A zsidó emancipációznak eme gyors és egyhangú törvénybeiktatása a népszabadság történetében páratlanul áll és fényes tanujelét adja a magyar nemzet ősrégi, nemes lovagiasságának.

* **Családi és nemesi ezimerek**, régi festmények javításait, olajfestményeket, művészi kivitelben eszközöl: *Linhart Vilmos*, arcképfestő műintézete, Budapest, VIII., Hunyady-utca 27. szám (saját házában). Telefon.

* **Herz nővérek** (Budapest, Deák-Ferencz-utca 17. szám, I-ső emelet 11) készítik ez idő szerint a legszebb és legolcsóbb aranyhímzéseket, különösen tempjomi fűszerelésekben, úgy mint: parócheszek, suchan-terítők, tóra-köpenyek, chupak stb. és előállítják a lehető leg-
tökéletesebbet. Tízennyolcz évi működésük alatt szállítottak a budapesti dohány- és rombach-utcai templomok, s csaknem az összes imaházat fentartó egyletek részére. Vidékre: Pécs, Debreczen, Temesvár, Baja, Érsekújvár, Galgóc, Szegzárd, Nyitra, Pécsvárad, Miskolcz, Ó-Moravicz, Nagyszombat, Kún-Szent-Miklós, Nagy-Beeskerek Balassa-Gyarmatra stb stb. Számítalan elismerő levél. Kitüntelve: Bécs, 1890. Budapest, 1896.

* **Az »Anker« élet- és járadék-biztosító-társaság** (Magyarországi vezérképviseléség: Budapest, VI., Deákter »Anker-udvar«). 1898. évi október havában benyújtott a társaságnál 819 ajánlat 2,457.890— frt biztosított összegre és kiállított 734 kötvény 2,211.136— frt összegre. A befolyt díjak összege 427.695 frt — kr., a kifizetett károké 86.854 frt — kr. A 10 havi időszak alatt benyújtott 8938 ajánlat 12,041.013 frt — krra és kiállított 8241 kötvény 18,991.245 frt — krról. Díjakért bevétel 5,824.767 frt — kr. Károkért kifizetett 851.309 frt — kr. A haláleseti biztosításoknál **A** osztalékterv szerint a nyereség-osztalék az elmúlt évben az évi díj 25%-át tette ki. A vegyes- és takarékpénztári biztosításnál **B** osztalékterv szerint az összes befizetett díjak 3%-a fizetett ki nyereség-osztalék gyanánt.

A társaság vagyona 1897. december 31-én 62 millió forint Biztosítási állomány 240 millió forint. Eddigi kifizetések összege 101 millió forint.

Legismeretesebb magyar gyártmány.

Gőzcséplők

Minden az összes gazdasági gépszakmába vágó felvilágosítással és tanácscsal, ugyszintén általános árjegyzékkel vagy részletes **költségvetéssel**, szívesen és díjmentesen szolgál.

Első Magyar Gazdasági Gépgyár
részvény-társulat.

Gyártelep: Budapest, külső váci-út 7. szám.

Czimre ügyelni tessék!

A nyiregyházi izr. statusquo hitközségtől.**Pályázat.**

A nyiregyházi izr. statusquo hitközség képviselő-testületének 206/1898 sz. határozata folytán az általa fenntartott hat osztályú elemi iskolánál azonnal betöltendő igazgatói és hitoktatói állásra ezennel pályázat hirdettek. — Pályázhatnak a negyvenedik életévet még be nem töltött, a héber tudományokban teljes jártassággal s ugy ebben, mint egyéb tudományokban magasabb képzettséggel bíró egyén, ki az iskola igazgatásán kívül tanítással és a helybeli gymnasiumban hitoktatással megbízatik.

Törzsfizetése évi 1200 frt, lakbérilletménye 300 forintban állapítatik meg ötödéves korpótlékkal. Próbaalkalmaztatása a folyó 1898/99. évi tanév befejeztéig szól, sikeres működése esetén véglegesítettik.

Kellően felszerelt pályázatok az iskolaszék alantírt elnökéhez czimzendők, határidőül f. évi december hó 24-ike állapotitak meg.

Nyiregyháza, 1898 november 21.

Deuts Géza,
isk. jegyző.

Blau Pál,
isk. elnök.

A miskolci »Chewra Kadisa« előljáróságától.**Pályázat.**

A miskolci Chewra Kadisánál elhalálozás folytán megüresedett jegyzői állásra ezennel pályázat hirdettek.

Az állással 700 frt évi fizetés, természetbeni lakás és a szokásos mellékjövedelem jár.

Feltételek: A magyar és német nyelv teljes bírása, a héber tudományokban, a kettős könyvvitelben és levelezésben való jártasság, legfeljebb 30 éves életkor, szennytelen előélet és erkölcsi magaviselet.

Mindezek a folyamodványban igazolandók.

Nőtlenek előnyben részesülnek.

A jelöltek kötelesek magukat esetleges próbaműködésnek alávetni.

A folyamodványok f. 1898. december 15-ig alólírott elnökhöz küldendők, a ki esetleges kérdezősködésekre fölvilágosítással szolgál.

Miskolcz, 1898. november 13-án.

Schwarz Herman,
elnök.

A zombori izr. hitközségtől.**Pályázat.**

A helybeli izr. hitközség a jövő 1899. évi január hó 1-én olyan előimádkozót kíván alkalmazni, a ki שר"ב מומחה és בעל תפילה, jó שר"ב מומחה és gyakorlott קורא.

Az illetőnek évi 500 frt és természetbeni lakás leszen a javadalmazása, és a mennyiben a jelzett minőség mellett még zenei képzettséggel is bírna, évi 100 frt fizetés-többletben fog részesülni.

Pályázhatnak 40 éves koron aluli — magyar honosságu egyének, a kiknek pályázati kérvényeik csak az esetben fognak figyelembe vétetni, ha azok f. é. december hó 1-ig ide beküldetnek és azokban életkor, családi állapot, képesítés és eddigi működés feltüntetve és okmányilag igazolva leszen.

Próbára csak meghívottak fognak bocsáttatni és uti- valamint átköltözködési költség aránylagos megtérítésére egyedül a megválasztandó tarthat majd igényt.

Zomborban, 1898. évi november hó 13-án.

Weisz Vilmos s. k.,
hitk. jegyző.

Roheim Károly s. k.,
hitk. elnök.

A tamási izr. hitközségtől.**Pályázat.**

A tamási izr. hitközségben (vasuti állomás: Tamási-Miklósvar) a kántori állás megüresedvén, erre az állásra ezennel pályázat hirdettek.

Pályázóktól megkivántatik, hogy csengő hanggal, zeneképességgel bírjanak és Sóchet-Ubódék, Koré és Paszkenerek legyenek.

Évi fizetés 540 frt, 1/2 sechita 2 szobából álló lakás és a szokásos mellékjövedelem.

Pályázók tartoznak elismert rabbiktól szóló képe- sítéseiket Kaboloszt és Hatarát, kor és családi állapotot feltüntetve, ugy eddigi működéseikről szóló bizonyítványokat, f. hó 30-ig alólírott elnökséghez beküldeni. Az állás elfoglalható azonnal, legkésőbb azonban 1899. év január hó 1-én. Próbaelőadásra megjelenőknek utiköltségek meg nem térítetnek. A megválasztottnak uti és költözködési költségre 40 frt térítetik meg.

Tamási, 1898. évi november hó 10-én.

Hirsch Ignác,
hitk. elnök.

HIRDETÉSEK.**KOHN ARNOLD**

gazdag sirkőraktárát

Budapest, Károly-körút 15. sz.

ajánlja mindazok figyelmébe, kiknek a sirkőállítás szomorú kötelességét kell teljesíteniük.

Szép és pontos kivitelért és lehetőleg olcsó megszámitásért kezeskedik a cég jó hírneve.

— Szombaton és ünnepnapokon zárva. —

„STAR“

ÉLETBIZTOSÍTÓ TÁRSASÁG, LONDON.

— Alapított 1843-ik évben. —

Érvényben levő biztosítások:

415.515,300 korona.

Biztosítási alap:

109.519,017 korona.

Az 1894-ik évben az utolsó öt évi időszakra nyeremény-osztalék fejében a biztosított felek közt

12.800,700 korona

osztott szét.

Bármely módozat szerinti életbiztosításokat legolcsóbb díjak és legkedvezőbb feltételek mellett felvesz és fölvilágosítással készségesen szolgál

**A MAGYARORSZÁGI VEZÉRIGAZGATÓSÁG
BUDAPEST, TERÉZ-KÖRUT 20**

ORMOS FELIX, vezérigazgató.

Referenciát ad a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank.

ELSŐ
Leánykiházasítási-Egylet m. sz.

LEÁNY-ÉS FIUBIZTOSÍTÁSI INTÉZET
BUDAPEST,

VI., Teréz-körút 40—42. sz.
(az intézet saját házában.)

Alapított 1863. évben.

Eddig kifizetett biztosítási összegek
5.000,000 korona.

Előnyös táblázatok és díjtételek leányok s fiúk biztosítására 1000—20,000 koronáig, azonnali biztosítással a halálesetre.

A fizetendő járulékok teljesítése a legelőnyösebb, a mennyi-nyiben havi részletekben is történhetik minden más mel-
lékilletékek kizárásával.

A tagoknak e biztosítás időtartama alatt főlhalmazódott nyeresége és más kedvezmények minden szülőnek és gyám-
nak ajánlják gyermekeiket ezen intézetnél biztosítani.

Prospektus és információ az irodában,
VI. ker., Teréz-körút 40—42. szám alatt kapható.

ERDÉLYI

csász. és kir. udvari fényképész

BUDAPEST,

IV. ker., Ujvilág-utca 2. szám.

a Kossuth Lajos-utca sarkán.

Fiók-műterem:

V., Erzsébet-tér 18.

— Fényképfelvételek —

izléses és művészi kivitelben.

Külön osztály:

külső, házonkívüli

fényképfelvételekre.

BUDAPEST, **HERZ NŐVÉREK** BUDAPEST,
DeákFerencz-u.17, DeákFerencz-u.17,
I. emel. **aranyhímzőnők,** I. emel.

Ajánlkoznak mindennemű **aranyhímzések,**
különösen

parócheszek, Tóra-köpenyek, sulchan-terítők,
chupak stb. stb.,

kiválóan izléses, precíz és jutányos elkészítésére, hivat-
kozva e téren szerzett óriási prakszusukra, valamint ugy a
főváros, mint a vidék nagyobb templomainak szállított,
ezekre rugó hímzésekre vonatkozó elismerő levelekre.

Kitüntetve { Bécs 1890. } Kitüntetve.
 { Budapest 1896. }

MINDEN SORSJEGY
MIND A 6 HUZÁSRA JÁTSZIK

6 HUZÁS **UJSÁGÍRÓK SORSJÁTÉKA** **6 HUZÁS**

FŐNYEREMÉNY
100.000
KORONA

5 á 20.000
KORONA STB. STB.

ANYEREMÉNYTÁRGYAKAT
KIVÁRATRA 20 ÉVON ÁSSÁJ
KÉSZPÉNZBEN VISSZAVÁR-
ROLJA A VALLALAT. 60000

EGY SORSJEGY ÁRA 1 KORONA

Huzás már 1899. január hó 4-én.

Sorsjegyeket ajánl:

FUCHS H. bankház,

BUDAPEST,

IV. ker., Kecskeméti-utca 1. szám.

XXX. Zsoltár.

Oh, magasztallak, én Uram,
Mert fölemeltél engemet.
S hogy ellenségem vigalozzék
Én rajtam: Te nem engeded.

Én Uram, örök Istenem,
Te hozzád kiáltottam én.
S meggyógyítottál s ime lelkem
Győzött a sírnak éjjelén.

Életre keltett im szavaid
És bennem új élet lobog,
Holott úgy kellett anyiaknak
A koporsóba szállniok.

Oh, dicsérjétek az Urat
Ti igaz lelkű hivei!
Siessetek nagy szent kegyének
Emlékét dicsőíteni.

Mert hogyha megharagszik is,
Haragja csak egy pillanat!
De örök és kifogyhatatlan
Az áldás, amit osztogat.

Estém még csupa siralom,
S merő öröm már reggelem.
S én jólétemben följungok:
Bú már sohasem győz lelkemen!

A Te jókedvedből, Uram,
A szívem úgy erősödik.
Oh, de mihelyt elrejtéd arcod,
Valómat kínok tépdésik.

Te hozzád kiáltottam én
Könyörgő szóval éj s napon:
Veremben, óh, milyen haszon van
Ha sirba kell im szállanom?

Vajjon dicsér-e Tégedet
A por, mi a holtból marad, —
Oh, Uram, hirdeti-e vajjon
A Te nagy igazságodat?

Hallgass meg engem, óh, Uram
Könyörülj rajtam, légy velem!
Nagy kegyelmedből száz siralmam
Öröme vált im hirtelen.

Oh, levetted rólam im
Sok bánatomnak gyászmezét
És felövestél vigalommal...
Im úgy borulok most Eléd.

Nagy üdvöm maga énekel
Neked zsoltárt ajkam helyett...
Nem veztegelhet... Oh, Teremtőm,
Örökké áldlak Tégedet!

Telekes Béla.

Magyarázatok az Ötkönyv hetiszakaszaihoz.

Vajjislach.

VIII.

Az érmihályfalvi gyűlés tanulságai.

Genesis 32, 4—9: »És küldött Jakab követeket maga előtt Ézsauhoz, testvéréhez... mondván... Lábánnál tartózkodtam és késtem mostanáig... és elküldöm (az ajándékot), hogy kegyet találjak szemeidben. És visszatértek a követek, mondván: Eljöttünk a testvéredhez, Ézsauhoz, aki elédbe jön négyszáz emberrel. És félt Jakab nagyon és aggódott, elosztotta a népet... két táborba, mondván: Ha jön Ézsau az egyik táborhoz és megveri, úgy a megmaradt tábor menekülhet.«

Kétféle nagy küzdelmet kellett Jakab ösünknek végig küzdenie viszontagságteljes életében: az egyiket a megcsöknyösödött babonasággal, a másikat az elvakult előítélettel; az egyiket Lábánnal, az ő apósával, a másikat saját testvérével, Ézsauval. Mind a kétféle küzdelem jelezve van cikkünk alapszövegében. Mindakét küzdelem azóta számtalanszor ismétlődött; hiszen a történelem és különösen a zsidó nép történelme az ósatyáknak minduntalan ismétlődő életrajzából áll.

De tartsunk sorrendet, végézzünk előbb Lábánnal. Mi indította Lábánt arra, hogy saját véreit üldözőbe vegye? A természetellenes háboruságra mi ösztökélte? — Egy nagyon hatalmas faktor, mely oly régi, mint maga az emberiség, oly szívós, mint a mesebeli boszorkányok élete, oly kiirthatatlan, hogy ha százszor megöled, új életre ébred, máglyákat rak, hogy a seprőnyelen lovagoló banyákat elpusztítsa, egy faktor, mely még napjainkban is százezrek keblére mint lidércznyomás nehezedik: a babona. Lábán kereszte elvesztett bálványát, a Terafimt (mely a Szefer Hajjasar szerint halotti fejből állott, csodatévő amulettel a nyelve alatt), de nem találta, mert Rachel magával vitte és ezért gerjédt Lábán oly szörnyű haragra, hogy üldözőbe vette saját véreit, akiket utól is ért végre Érmihályfalv;... pardon: Gileád hegyén, ahol keményen elbánt volna velők, ha Isten vissza nem tartja ettől... Az érmihályfalviak vezetőinek is voltak Terafim, bálványok, amulették és egyéb ily csodatévő dolgai és személyei. Ott fenn a főváros Podmaniczky-utcájában volt ezeknek tárháza és gyűlöhelye hosszú, hosszú ideig (részletezésbe, hogy kik, mik és milyenek voltak e Terafim, itt nem bocsátkozom, csak annyit jelzek, hogy Hogarth ecsete érdekes karikatúrát pingálhatott volna némely csoportból). De Jakab a Podmaniczky-utczából kiküszöbölte, elkobozta a Terafokat. Hogy ne haragudna ezért Lábán. És szörnyű

haragjában kiadta a jelszót az üldözésre és üldözte a mig utólérte Gileád... akarom mondani Érmihályfalván, ahol épen úgy, mint hajdan Gileád hegyén *ökölbeszorított kézzel hangsúlyozták a béke szándékot*: Jes leél jódí laaszósz imochem rooh = volna mód a kezemben, hogy rosszat tegyek veletek... de nagylelkűen megelégszem azzal, hogy most csak az elszakadással fenyegetek és hogy egy hétlövetű revolvért — hét tagból áll t. i. az érmihályfalvi teljhatalmu végrehajtó bizottság — szegzek a mellednek, hogy sulyt szerezzek szavamnak.

*

Lábánnal tehát végeztünk volna De micsoda szerepe jutott itt *Ézsau*nak? Az *alapszövegben* láttuk, hogy kijutott: »És visszatértek a követek (Malochim mames, igazi angyalok (?)) mondván: Eljöttünk testvéredhez, Ézsauhoz, aki elédbe jön 400 emberrel. És félt Jákob nagyon és aggódott« sat... De hát a *témában* mire merjük *reásvütni* az *Ézsau* szó *bélyegét*, mikor oly nyilvánvaló és kézzelfogható, hogy itt csak *Jákobnak* *kettéválasztott tábora áll egymással szemközt*?! Micsoda vakmerő kiméletlenség az, hitbuzgó, istenfélő férfiakat, ha csak a vita hevében is, *Ézsauval* összehasonlítani? Igaz ugyan, hogy az érmihályfalvi szakadárók fővezére meghívó körleveleiben az egész haladópartot »gonosztevők tömegének« titulázza, bár tudja, hogy vannak köztünk is nemcsak becsületes *emberek*, hanem becsületes *zsidók* is, kik szent vallásunkért szívük utolsó csepp vérével is készséggel ontanak; de az egészen más; neki, a szent férfunak, szabad a kevésbé szenteket a sárga földig ócsárólni; de mi hogyan merjük és micsoda jogcímén, őket *Ézsauhoz* hasonlítani?

Szavamra állítom, hogy öt évvel ezelőtt még a világért sem mertem volna e hasonlatot kockáztatni, de azóta igenis merem, mert van kire hitvatkoznom, egy klasszikus tanura, a magyar orthodoxia egyik elsőrendű matadorjára, nagytudományu vezetőjére, aki akkoriban — a recepczió törvénybeiktatása volt napirenden — *Ézsau* nevét *reczipiálta*, rehabilitálta, szalonképessé tette, sőt egyenesen *az orthodoxok számára reklamálta*. Mondom, a recepczió viharos idejében történt; a »gonosztevők tömegéből« néhány száz lelkes férfi lelkes agitációt folytatott a zsidó vallás egyenjogusítása érdekében. És mig mi, a távolesó kis városok rabbijai, zsidósága itt visszafojtott lélekzettel vártuk, lestük a dicső küzdelem minden újabb fázisát, eltelve azon óhajtól, »vajha nekünk is jutna osztályrészünk« e szép küzdelemből: addig orthodox kollégáink nagy része megkondította a vészharangot, hogy megmentsék a zsidóságot a recepczió veszedelmétől. És megszólaltak a nagyok, az irányadók. Épen amott Érmihályfalva szomszédságában, egyik legnagyobb orthodox hitközség, másoknak is iránytadó főabbija akkor egy fulmináns beszédet mondott, melyben kifejti a recepczió elleni aggályait. Legfőbb aggálya az volt, hogy a recepczió a magyar zsidóság oszthatatlan egységét fogja demonstrálni és a neologok az erőszakos egyesítést fogják keresztülvinni. Már pedig ez nagy veszedelem volna, mert *csakis a szakadásban rejlik az üdvösség*. És ezt roppant szellemes módon okadatolja. A beszéd nyomtatásban is megjelent, itt fekszik előttem egész terjedelmében. A leghatásosabb érve az, hogy *Ézsau a béke jelképe*, mert *עשו* számértéke annyi mint *שלום*, *Jákob* pedig a szakadást, a *különválást jelképezi* *בגמטריא מחלוקה*. *עקב עם הכולל*. Az érmihályfalvi szakadásokra, *úgy látszik, hatott ez a Bal-Haturim-féle fölfedezés*. *Ők Jákobok kívántak lenni és ebben, mint láttuk, okvetlenül szükséges a machlókah*. Én keresve ke-

restem az érmihályfalvi névsorban az illető főabbí ur nevét, biztosra vettem, hogy ott találok a szakadárók vezetői első sorában, mert hiszen szerinte ez a Jákob ismertető jele; de legnagyobb csodálkozásomra nem találtam ott. Már most kíváncsi vagyok és szeretném megkérdeni ő fötisztelendőségét — mert »*Tojro hi welilmod ani czorich*« —, hogy azt az ezer meg ezer orthodox testvérünket, *az orthodoxia zömét, amely most a békét hangoztatja és a szakadárokat méltán elítéli, vajjon minek tartja ő? Jákobnak-e, aki a machlókat jelképezi, vagy Ézsau*nak, aki, szerinte, a béke, az egyetértés jelképe? Mindenkinék logikai gondolkodására bízom a feleletet. Én nem írom le, mert tiltja kegyeletem azok iránt, akik közt hajdani nagy tanítóim és mestereim is vannak és mert az általánosítást sohasem tartottam helyes dolognak, bár ők igenis általánosítanak minden gunynevet, amit erőltetett szellemeskedéssel a haladópartra kenhetnek; még csak kivételeket sem koncedálnak. Nemcsak a szigeti csodarabbi beszél »gonosztevők tömegéről«; tőle még valahogy érteném, de még a szóban forgó prédikáció intelligensebb fajtájú szerzője is csak úgy dobálódzik a hozzá nem méltó — mondhatom: undort keltő — kifejezésekkel egy százezreket számláló zsidó párt összességére, mint például az *Ézsau* és *chazizról* szóló példálódzás. És nem rettennek vissza még a logikát és a tradíciót is tótágast állítani, ha egy jónak vélt viczcet akarnak reánk sütni. A ki nem a gyűlölet pápaszemén keresztül olvassa a bibliát és a ki előtt szent a tradíció, az *Jákobban* nem a machlóka és *Ézsau*ban nem a békeség személyesítőit, hanem épen az ellenkezőjét látja, *Ézsau* a megtestesült gyűlölet jelképe volt; hiszen saját testvérenek életére tört, *Jákob* pedig a békeszeretnek örökké tündöklő példányképe marad. Ezt szövegünk mutatja legjobban. Hiszen ebből látjuk, hogy a bálványimádó *Lábánnal* is békeségben meg tudott férni 20 évig egy fedél alatt és most *Ézsauhoz* közeledett békeajánlással, ajándékokkal igyekezett őt kiengesztelni, mert békében akart élni testvérevel.

Én az érmihályfalvi pártütésben a büntető nemezis kezét látom, vagy, tradícionális kifejezéssel élve: a »midda keneged midda« büntetést. Ez a pártoskodás dicsőítésének első fattyuhajtása, újabb bizonyítéka annak, hogy a ki szelet vet, vihart arat és aki másnak vermet ás, maga esik bele. Talán az isteni Gondviselés ujjmutatása is volt ez a sajnálatos eset. Talán le fogja lohasztani azt a féktelen gyűlöletet, azt a megvető, lenéző, illetlen és méltatlan magaviseletet, melyet eddig a testvér testvére iránt tanusított. Vajha így lenne!

Dr. Jordán Sándor,
fogarasi megyés főabbí.

A szentföldi zsidó hitközségek beléletéből.

A német császárnak szentföldi utazása alkalmából nem lesz érdektelen egyet-mást a szentföldi zsidó hitközségek beléletéből elmondani. Az Alliance Israelite Universelle legutóbbi értesítőjében különösen Tiberias várossal foglalkozik és kiterjeszkedik a chaluka (önkéntes adományozás) kérdésére is.

A tiberiási zsidó hitközséget 1740-ben alakította újból Aboulafia Chasim rabbi, minekutána a zsidók az 1670-ben pusztított cholera folytán 70 évig nem alkotak önálló hitközséget. A község lakosai nagyrészt a szentírás tanulmányozásával foglalkoztak. Hogy a zsidó jámborság eme képviselőinek a mindennapi kenyerek

biztosilva legyen, a rabbinus szétküldte fiait a nagyobb városokba, hol szefard zsidók taktak, hogy ott segélypénztárakat létesítsenek, melyek az ő jámbor hitközségének rendszeres segedelmet nyujtsanak. Ez volt a chaluka eredete.

20 évvel azután egy kisebb csoport lengyel zsidó telepedett meg Tiberiásban. Ugy látszott eleinte, hogy beleolvadnak a szefard zsidók közé, de számuk később mindinkább növekedett úgy, hogy ma már önálló hitközségük van. Ők is kapnak chalukát, melyet az askenazi községek küldenek nekik.

Mindkét zsidó hitközségnek külön előjárósága, temploma, talmud-tórája van, azonban mindkettőnek közös feje a Chacham-Basi, a ki a kormánynál képviseli őket. A szefard község nagyobb, mint az askenazi. Tagjainak száma mintegy 2500, kik két csoportba oszlanak és akik úgy tudásuk, mint ruházatuk tekintetében különböznek egymástól.

Az első osztály — a lakosság kisebb része — az u. n. *chachomim* csoportja. Ezek mindegyike ért valamit a talmudból. Ezek vezetik a Chacham-Basival a hitközség ügyeit és ezek ítélkeznek kizárólag a talmudból vett jogi alapon a zsidóknak úgy vallásügyi, mint egyéb viszállyaiban. Egyébként chacham mindenki lehet, a ki valami kis vizsgát tesz a talmudból. Ha aztán az illető chacham lett, jogában áll a chachamok által hordott köpenyhez hasonlót viselni és sapkája köré turbánt csavarni, a mi úgy a környékbeli zsidóknál, mint az araboknál az előkelőség jele. Segélyadományokat a hitközség tagjai a világ majdnem minden részéből kapnak, melyeknek gyűjtésére a chachamok közül évenként néhány kiválasztott utnak indul. A kiküldötteknek megjelölik ama városokat, a hol a gyűjtést folytatják, a mely kijelölésnél természetesen szemmel tartják a helyi viszonyokat. Így a nagyobb városokba hol előkelő talmudisták találhatók, komoly, tudományos embereket küldenek ki, míg a tudatlanabb vidékekre bőbeszédű, üres frázisokkal élőket, hogy azokkal imponáljanak. A chacham a gyűjtésből bizonyos százalékot kap, mely a gyűjtött összeg egy harmada és egy ötöde közt váltakozik.

Természetes, hogy ilyen kiküldetésre olyanok nem mehetnek, kik a kelő rábeszélő képességgel nem bírnak, de hogy ezek se essenek el egészen a kiküldetés nyujtott előnyöktől, ezeknek is adnak megbízatást, azzal a kötelezettséggel, hogy adják el ezt olyanoknak, kik inkább alkalmasak a dologra.

A hitközségnek 11 zsinagógája van, jóformán mindegyikben más szertartással, aszerint amint az illető templomban marokkóiak, jemeniták stb. imádkoznak. Csupán abban egyezik meg mind a 11 zsinagóga közönsége, hogy a rabbi Aboulafia által épített zsinagógát fogadják el a társadalmi élet központjául és ott tartja a rabbibiróság üléseit is.

A kis talmud-tóra iskolák a zsinagógákkal összefüggenek. A tanítás bennük a képzelhető legsiralmasabb, jóformán eredmény nélkül való.

Az askenazi község tagjai valamennyien chachamok, mivel még a legtudatlanabb is ért valamicskét a bibliából és talmudból; ilyen formán mindannyia jogosított a chalukára.

Az aschkenazi község tagjai a galicziai és oroszországi chassid-zsidók szektájába tartoznak. Vannak közöttük oroszok, románok, osztrákok és magyarországból származók. Mindegyik csoport több alosztályra oszlik, amelyek a chalukát mind más-más helyről kapják. Egy-

egy csapat a *czadik* vezetése alatt áll, a ki a pénzt a csoport bizalmi férfainak — *memurium* a nevük — kiosztja. A csoportok közül leggazdagabb az osztrákmagyar csoport, mert ez a legtöbb pénzt kapja, azután jönnek az oroszok, végül a románok. A hitközségnek tíz zsinagógája van, meglehetősen ronda állapotban, mert azokban nem csak imádkoznak a hitközség tagjai, hanem esznek, isznak, dohányoznak, sőt gyakran ott is hálnak. Talmud-tóráik ép oly silányak, mint a szefard községéi!

Tiberiás város zsidó lakóainak existenciáját ugyszólván kizárólag a chaluka biztosítja. A chacham növelése után havonként 4 frankot kap. Ez az összeg két évenként emelkedik úgy, hogy 10 év múlva 20 frank a havi jövedelme. Akik kiküldetéssel vannak megbízva, azok 32 frankot kapnak, amihez még a gyűjtött összegből bizonyos perczent is járul, ennél fogva elég gond nélkül a kiküldött élete.

A fiatal chachamok ellenben, kiknek magánvagyonuk nincs, és a kapott chalukából kénytelenek megélni, a legnagyobb nyomorban tengődnek. Idővel többnyire mesterséget választanak, bár sorsukon ez is keveset lendít.

Ujabb időben a chalukakérők száma aránytalanul megnövekedett, míg az adományok mezesappantak. E jelenség okozza azt, hogy a lakosság kezd visszatérni a kisiparhoz és kiskereskedelemhez. Tiberiosban számos zsidó mesterséggel keresi a kenyerét. Vannak közöttük asztalosok, bádgosok, kovácsok stb., de valamenyen igen silány keresettel. Legjobban a kőműves, kovács és kazánkovács mesterség jövedelmez. A lakosság többi része jelentéktelen kis kereskedést folytat, melynek havi jövedelme nem haladja meg a 30—40 frankot. Az a nagy szegénység tehát, amiben élnek, ugyszólván általános. Rongyosan járnak, piszkosan, — házaik omladozók, rondák, férgekkel teltek.

Ez a nagy nyomor természetesen a legszomorubb következményekkel jár. A lakosság felnő tudatlanul, nevelés nélkül, telve babonákkal. A leghallatlanabb babonások uralkodnak eme környéken. Ha pl. holdfogyatkozás van, a zsidók rohannak templomaikba, hogy a bekövetkezendő veszedelmet elhárítsák, míg az arabok fegyvereiket rásütik a holdra, hogy elriaszszák onnét a nagy halat, mely a holdat el akarja nyelni.

Az a nevelés, melyben a zsidó ifjúságot a legujabb időig részesítették, nem sok reményt nyujtott arra, hogy valami fordulat álljon be az állapotokban. A gyermekek összes tananyaga a bibliának értelmetlen bemagolásából állott csak úgy szólván, és már kis korukban beléjük oltották szüleik a koldulás iránti hajlamot. A lakosság egyrésze abból él, hogy kolduló leveleket fogalmaz és küld szét a világ minden tájába. Az Alliance inti a hagyományos zsidó jótékonyág művelőit, hogy ha Tiberiosból, Safedből, Hebronból vagy Jeruzsálemből — mert a Tiberiosról vázolt kép a másik háromra is ráillik, kolduló leveleket kapnának, a legnagyobb óvatossággal járjanak el, mert nincs kizárva, hogy jótékonyágukat méltatlanra pazarolják.

Egyébként az Alliance maga is igyekszik az állapotokon javítani. Tiberiosban fuiskolát nyitott, melybe — daczára a rabbik tiltakozásnak — már is nagy számmal járnak a gyermekek. Leányiskoláját és tanonczmühelyét a jövő tavasszal szándékozik megnyitni.

ESZTERKA.

Szomorujáték négy fölvonásban.

— Irta: Philippson Lajos. —

— Fordította: Haber Samu. —

(Tizenhetedik folytatás.)

Kázmér:

Természetes, csodálni nem való,
A féreg összekunyorúl a porban,
Nehéz sarú, ha eltiporni készül,
Fegyvert a lét adott kinek-kinek.
De hogy tudád, mi tervük az uraknak?

Ben József:

Tanácskozásukon jelen valék,
A dáridójukon szegény dalosként.

Kázmér:

Ne mondja senki, hogy a bűn ravasz csak,
Nem egyszerű okosság a tied;
Mond hát, mi nézeted a támadásról?

Ben József (közelebb lép):

Az úri nép haragba' ment el innen,
Keményen állt, nem engedett királyuk.

Kázmér:

Igaz.

Ben József:

Számítani rájuk nem lehet!
Királyukat ledönteni akarják,
Nem támogatni: ez határozásuk.
A harci lángot ők maguk szították.

Kázmér:

Való.

Ben József:

Felség, pénz és sereg kell,
Mi nem terem bokorba' mindenütt.

Kázmér:

Tudom.

Ben József (egészen közel lépve):

Előteremti a zsidó?

Kázmér:

Mit?

Ben József:

A pénzt s a sereget —

Kázmér:

Trefálsz, zsidó.

Ben József:

Trefát így üzzön énvelem halálom!
Csak intni kell s leszen, amit kíván,
Kétszáz csomó arany azonnal itt van.
S a trónnak számolyára hull halomba'.

Kázmér:

Nos átveszem, de vissza térítem majd —

A fő azonban itt a hadsereg —

Zsidók akarnak az orosz erővel,
Fegyvert ragadva szembeszállni?

Ben József:

Fegyverrel a zsidó hogy bánni tud-é:
Nem firtatom, — de még koránlanám,
Ha másokért vérért elontaná.
Talán idővel, majd ha a szabadság
Nekünk is ad egy-két sugárt,
Ha Izraélnek magzatát a népek
Maguk körébe szívesen fogadták, —
Ma nem teszik — sorsuk a szolgaság,
Akár a lengyel úr, akár orosz.

Kázmér:

Gunyolni nem kívántalak — bocsáss meg.
De mond, a haderőt honnan veszed,
Hisz azt pénzként veretni nem lehet. —

Ben József:

Tegyen, királyom, szent ígéretet
Vagy rendelést, hogy az, ki most jövend
Csatázni itt hazája ellenével,
S megállja bátran a helyét, legyen
Jobágy vagy egyszerű rabszolga csak,
Szabad s maga ura leszen örökké:
Ékép kerül vagy százezernyi had.

Kázmér:

Zsidó, a bölcseségünket lefőzöd!

Ben József:

Helyén való, amit ajánlok és
Jogos. Így egy csapással érhető el,
Mi évek óta tervezet: a népet
Nehéz igája sorsa hogy ne nyomja.
E fegyver, o, uram kezébe jutva,
Iszonytató csapás a lázadókra.

Kázmér:

Gyalog sereg csak ez, de nincs lovasság;
Pedig lovassa sok a támadónak

Ben József:

A hegytorok örvényeit, barlangok
Tág téreit, hol ölbe' tartogatják
Az égbe nyúló Kárpát sziklacsucsai,
Hegyek között, kizárva a világból,
De védve ellenében, éldegél
Egy népcsoport, melyet *gorall* néven
Remegve emleget a többi nép.
Jobágyok ők s igájukat ledobták,
Mivel szívükbe szállt az összabadság,
Vagy úgy szokének telve rémülettel
A kis hibára mért nagy büntetéstől.
Hat ezren számszerint, kik fergetegként
Robognak el, hová utuk viszen.
Szegényt, ki fárad, izzad nem zavarnak,
De meglepik a szívtelen vagyon
Urát, ki dáridóz csak és azon
Urak kemény ítéletét teszik.
E népet ösmerem, sőt és kenyért,
Aczelt nekik gyakorta én szereztem,
S kemény tanyájukon sűrűn pihentem.
Ígéretet tegyen nekük királyom;
Hogy elfeledni kész a multakat
S ha érte küzdenek, a bér: szabadság!
Hat nap alatt előteremtlem így,
A jó király ádáz vitézeit.

Kázmér:

Csodálkozom, zsidó, de nem vagyok
Törvényszegők barátja.

Ben József:

Kényszerűség

Csupán, s nem is tekinthető hibának.
Midőn a törvény egynek ad jogot,
S a másikat legyűri vad erővel,
A tettüket pedig különbözőn
Itéli, más törvényt keres szívünk
S ha megtalálja azt, követni kész.
Kilökve ám a többi emberek
Közül, a puszta és vadon ölében,
Nehéz az ember élete s szerét
Ha ejtheti, ha béke vár reá —
Csak visszatér. Kezeskedem, királyom,
A hegylakók hiven szolgálnak újra.

(Folytatása következik.)